

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Hynková

Nezaměstnanost v České republice jako sociální problém

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Milan Demjanenko Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Michaela Hynková

Unemployment in the Czech Republic as a social problem

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Milan Demjanenko Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorka(y) .....

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Milanu Demjanenko Ph.D. Za cenné rady, připomínky a vedení při zpracování bakalářské práce. Děkuji taktěž pracovnícím Úřadu práce plzeňského kraje, azylovému domu Svatého Františka, azylového domu pro matky s dětmi a rodiny v tíživé situaci MÁTA.

Anotace

V této bakalářské práci se autorka zabývá nezaměstnaností ve vztahu ke společnosti a jedinci. Popisuje vliv nezaměstnanosti na jedince, dále vybrané skupiny obyvatel, které jsou z hlediska nezaměstnanosti považované za rizikové. Dále se autorka zabývá také sociálně patologickými jevy spojenými s nezaměstnaností. Autorka také zmiňuje význam práce pro člověka, důsledků ztráty zaměstnání, také opatření českého státu proti nezaměstnanosti. Cílem autorky, je charakterizovat nezaměstnanost, a také dopady nezaměstnanosti na život člověka v sociálním, ekonomickém a zdravotním kontextu.

Klíčová slova

Nezaměstnanost, zaměstnanost, chudoba, sociální vyloučení, trh práce, zdraví, sociální problémy, závislost, sociální andragogika

Annotation

In this bachelor thesis the author deals with unemployment in relation to society and the individual. It describes the impact of unemployment on individuals, as well as selected groups of people who are considered to be at risk in terms of unemployment. The author also deals with socially pathological phenomena associated with unemployment. The author also mentions the importance of work for people and the consequences of job loss and also measures of the Czech state against unemployment. The aim of the author is to characterize unemployment and what impact of unemployment on human life in social, economic and health context.

Keywords

Unemployment, employment, poverty, social exclusion, labor market, health, social problem, addiction, social andragogy

OBSAH

ÚVOD	9
1 NEZAMĚŠTNANOST	11
1.1 Typy nezaměstnanosti.....	11
1.2 Trh práce	13
1.3 Nezaměstnanost v České republice.....	15
1.4 Dlouhodobá nezaměstnanost	17
1.5 Nezaměstnanost z pohledu veřejnosti.....	18
1.6 Sociálně patologické jevy spojené s nezaměstnaností.....	18
1.7 Rizikové skupiny obyvatel.....	21
1.8 Dopady nezaměstnanosti na člověka	23
1.9 Vliv nezaměstnanosti na zdraví člověka.....	27
2 OPATŘENÍ PROTI NEZAMĚŠTNANOSTI	29
2.1 Význam práce pro člověka	30
2.2 Sociální podnikání	31
2.1 Vzdělávání dospělých v rámci celoživotního učení	32
3 POSTAVENÍ A ROLE SOCIÁLNÍHO ANDRAGOGA	35
3.1 Působení sociálního andragoga v soustavě pomáhajících profesí	36
3.2 Poradenství.....	37
4 DOPADY NEZAMĚŠTNANOSTI NA ŽIVOT ČLOVĚKA	39
4.1 Metodologie	41
4.2 Výzkumné výsledky	42
4.3 Interpretace a diskuse výzkumných výsledků	56
4.4 Diskuse: Sociálně andragogická intervence jako efektivní pomoc nezaměstnanému člověku	58
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
SEZNAM ZKRATEK	66
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	67

SEZNAM PŘÍLOH.....	68
---------------------------	-----------

ÚVOD

Toto téma bylo zvoleno, neboť nezaměstnanost a sociálně patologické jevy s ní spojené jsou předmětem zájmu sociální politiky každého státu.

Nezaměstnanost je negativní společenský jev, který se může dotknout v průběhu života každého z nás bez ohledu na věk, vzdělání, pohlaví, náboženské vyznání, zdravotní stav či etnickou příslušnost. S nezaměstnaností se setkáváme více méně ve všech vyspělých zemích. Přesto, že je míra nezaměstnanosti na nejnižší úrovni za posledních pět let, je nezaměstnanost stále aktuálním problémem. Z pohledu státu představuje nezaměstnanost zejména ekonomickou zátěž, se stoupající nezaměstnaností, stoupají státu výdaje na politiku zaměstnanosti. Ztráta zaměstnání, je zásah do života každého člověka. Čím déle je člověk nezaměstnaný, tím obtížnější pro něj je najít nové zaměstnání. Sociální rizika spojená s nezaměstnaností, jako je sociální vyloučení, chudoba, zdravotní problémy, kriminalita, nepostihují jen samotného nezaměstnaného a jeho rodinu, ale i celou společnost. Většina lidí vnímá nezaměstnanost jako problém týkající se především romského etnika, využívajícího systém, vyznačující se nízkou úrovní vzdělání. Do jisté míry, jsou tyto představy odpovídající skutečnosti. Etnické a kulturní odlišnosti stejně jako sociální prostředí, jsou obecně atributy zvyšující riziko nezaměstnanosti, a také určují postavení nezaměstnaných na trhu práce.

Tato práce se bude zabývat problematikou nezaměstnanosti a sociálními riziky s ní spojenými. V teoretické části práce se pokusíme objasnit pojem nezaměstnanosti, definici nezaměstnanosti, typy nezaměstnanosti a také míru nezaměstnanosti v ČR. Dále pak dopady nezaměstnanosti na život člověka v sociální, ekonomické i zdravotní rovině. Skupinami obyvatel označovanými jako rizikové, tedy ty nejvíce ohrožené dlouhodobou a opakovanou nezaměstnaností a sociálně patologickými jevy s ní spojenými. Dále pak na opatření proti nezaměstnanosti, včetně sociálního podnikání, ve kterém spatřujeme řešení pro dlouhodobě nezaměstnané jedince, kteří mají na trhu práce problémy s uplatněním. Stručnou charakteristiku sociálně andragogických přístupů jako další a efektivní formu sociální pomoci jedincům v krizi. A v neposlední řadě motivaci pro zvyšování profesní kvalifikace, pomocí dalšího vzdělávání v rámci celoživotního učení, jako prevence nezaměstnanosti.

Cílem práce je tedy bližší specifikace nezaměstnanosti, důsledků a vlivu nezaměstnanosti jak na člověka, tak i na společnost. V praktické části práce se budeme zabývat vlivem nezaměstnanosti na život člověka, kdy největším problémem nezaměstnaných spatřujeme v nízkém vzdělání. Dluhy, špatný zdravotní stav, nízké příjmy a celkově nízká životní úroveň, jsou atributy zejména marginálních skupin obyvatel, kteří jsou nejčastěji ohroženi opakovanou či dlouhodobou nezaměstnaností s vysokým stupněm rizika sociálního vyloučení a chudoby. Nezaměstnanost zatěžuje nejen člověka, ale také celou společnost, svými sociálními, ekonomickými a zdravotními důsledky.

1 NEZAMĚŠTNANOST

V úvodu první kapitoly si přiblížíme základní pojmy spojené s nezaměstnaností. Definici nezaměstnanosti, její typy, trh práce a jeho mechanizace, vývoj nezaměstnanosti v ČR, a v neposlední řadě také její důsledky a dopady na život člověka.

Podle Mezinárodního úřadu práce v Ženevě (ILO), je definice nezaměstnanosti založena na předpokladu, že osoba schopná práce, je z placeného pracovního vztahu dočasně vyřazena, avšak se s tímto stavem nespokojuje a hledá řešení této nepříznivé situace, tedy novou pracovní příležitost. Můžeme zjednodušeně říct, že nezaměstnaný je ten, kdo nemá, nebo ztratil zaměstnání, ale aktivně ho hledá (Rievalová, 2009, 187,188). Nezaměstnanost zejména masová a dlouhodobá je nepříznivým celospolečenským jevem. S dlouhodobou nezaměstnaností se často pojí různé sociálně patologické jevy, jako kriminalita, alkoholismus, drogové závislosti, dluhy, týrání a zneužívání, ale také chudoba a sociální vyloučení. Nezaměstnaností jsou ohroženy zejména mladí dospělí jedinci s nízkým vzděláním a příslušníci národnostních menšin. Výše jmenované skupiny obyvatel mnohem častěji zaměstnání ztrácejí, a mají problémy i s jeho hledáním. Přestože v poslední letech má nezaměstnanost stále klesající tendenci, a v současné době je míra nezaměstnanosti na nejnižší úrovni, nezaměstnanost nepříznivě zasahuje a ovlivňuje život mnoha obyvatel ve všech jeho sférách. Jde zcela jistě o nepříznivý a stigmatizující stav (Mareš, 2002, s. 42,43)

1.1 Typy nezaměstnanosti

Nezaměstnanost můžeme rozlišit na několik typů, dle příčin vzniku nezaměstnanosti. Jde o frikční, strukturální, cyklickou, skrytou, dobrovolnou a nedobrovolnou nezaměstnanost. Každý z uvedených typů nezaměstnanosti obsahuje své obecné charakteristiky, jako je například délka trvání, strukturálními problémy související s kvalifikací, vývojem trhu práce a změnami na něm (modernizace výrobních procesů), či v souvislosti se změnou ročního období.

Frikční nezaměstnanost

Frikční, nebo také přechodná (krátkodobá nezaměstnanost). Tento typ nezaměstnanosti se vyznačuje krátkou dobou trvání. Toto období obvykle netrvá déle než 4-12 týdnů. Jedná se především o období mezi ukončením předešlého pracovního poměru, a přechod do nového zaměstnání, či hledání prvního zaměstnání novými absolventy (Mareš, 2002, s.17,18).

Strukturální nezaměstnanost

Strukturální nezaměstnanost se částečně kryje s nezaměstnaností frikční. Je ovšem z mnoha hledisek nebezpečnější, zejména pak délkou svého trvání. Je dána vývojem a změnami v jednotlivých odvětvích. Ve 21. století mluvíme o strukturální nezaměstnanosti v souvislosti s technologickým vývojem, kdy lidskou práci stále častěji nahrazují stroje, automatizované výrobní linky a v neposlední řadě IT technologie. Což vede k rušení nepotřebných pracovních míst a k propouštění zaměstnanců. Chtějí-li zůstat tito lidé na pracovním trhu konkurence schopni, mají možnost částečné, či úplné rekvalifikace. Nepříznivým jevem této transformace, je ztráta pracovníků, kteří jsou ve svém oboru odborníky, mají mnoholetou praxi, tedy neocenitelné znalosti a dovednosti. V této souvislosti mluvíme především o dříve narozených, kteří již nejsou schopni na tyto změny adekvátně reagovat (Mareš, 2002 s.19).

Cyklická nezaměstnanost

Cyklická nezaměstnanost nepůsobí jen na konkrétní pracovní odvětví, ale zasahuje celý trh práce (Krebs, 2010, s. 288). Může to být například z důvodu snížení celkové poptávky po zboží. Mluvíme-li o nezaměstnanosti cyklické v souvislosti se střídáním ročních období, můžeme tento typ nezaměstnanost nazvat také sezónní. Převedeme-li tento typ nezaměstnanosti na české poměry, tradičně je cyklická nezaměstnanost spojena se stavebnictvím. (Mareš, 2002, s.19)

Skrytá nezaměstnanost

Dalším typem nezaměstnanosti je nezaměstnanost skrytá. Jde o situaci, kdy je člověk nezaměstnaný, ale není veden v příslušném registru na úřadu práce. Může se jednat

například o matky v domácnosti, dospívající (studenty starší 26 let). Nebo jde o osoby, které hledají práci přímo u zaměstnavatele bez registrace na ÚP. O skryté nezaměstnanosti můžeme mluvit i v souvislosti s odsunem části pracovní síly mimo trh práce (rekvalifikace, invalidní důchod, nemoc), což je z pohledu jak státu, tak jedince velmi nebezpečné, zejména v souvislosti se zajištěním ve stáří (Mareš, 2002, s. 20).

Dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost

Dobrovolnou nezaměstnaností rozumíme stav, kdy člověk raději volí nezaměstnanost než špatně finančně ohodnocenou práci. Upřednostňuje volný čas, žije z příspěvků neziskových organizací, charit, pracovat nechce, nebo pracuje jen nárazově dle potřeby (splnění podmínek uznání dávek SSP). Také se může jednat o člověka finančně zajištěného (úspory, dědictví, finanční příjem partnera atd.), který pracovat nepotřebuje, nemusí. Nedobrovolná nezaměstnanost je vázána na množství pracovních míst, tedy na fakt, že poptávka po práci převyšuje její nabídku. Přestože člověk pracovat chce, stává se z důvodů nedostatku pracovních míst nedobrovolně nezaměstnaný (Krebs, 2010, s. 288).

1.2 Trh práce

Trh práce funguje na principu vzájemné interakce nabídky a poptávky, která určuje konečnou cenu práce. Tyto tři elementy fungují jen za předpokladu vzájemné interakce mezi nimi. Trh práce je také ovlivňován ze strany státu, a to zejména v souvislosti s legislativou a platnými zákony ČR. Jde například o minimální mzdu, délku pracovní doby, délku školní docházky, odchod do důchodu apod. (Rievalová, 2009, s. 12,13). Trh práce v České republice se liší v závislosti na regionech a demografickém uspořádání. Odlišné ekonomické podmínky společně s historickými a sociálními odlišnostmi v krajích, ovlivňují v podstatě celou oblast zaměstnanosti. Taktéž průmyslové odvětví a profesní struktura jsou výraznými atributy, které určují strukturu zaměstnanosti, a rovněž i míru nezaměstnanosti na trhu práce v daném regionu. Z hlediska nových absolventů závisí rovněž na jejich podílu k počtu volných pracovních míst, což se samozřejmě regionálně liší, a je velmi složité sladit požadavky absolventů škol s nabídkou práce v regionálním kontextu (NÚV, online, cit. 2020-01-09).

Primární trh práce

Primární trh práce poskytuje jedincům lepší pracovní i mzdové podmínky a výhodnější pracovní pozici s možností karierního růstu, a za určitých okolností navyšování mezd, dále pracovní stabilitou (snížení rizika v podobě ztráty zaměstnání). Zaručuje také neustálé zvyšování kvalifikace, což jedincům zvyšuje šance na setrvání a udržení na primárním trhu práce, i v případě náhlého propuštění (Rievalová, 2009, s.30).

Sekundární trh práce

Sekundární trh práce oproti primárnímu trhu práce můžeme charakterizovat, jako místo, kde se nabízí práce s nižším platovým ohodnocením, vyznačující se celkově nižší prestiží pracovních pozic, s nízkým či v podstatě neexistujícím prostorem pro karierní růst a značnou pracovní nestabilitou. Jedinci pohybující se na tomto trhu práce jsou také více ohroženi opakovanou či dlouhodobou nezaměstnaností. V závislosti na vzdělanostní struktuře je v podstatě nemožné přechod těchto osob na primární trh práce. Pohybují se zde tedy zejména jedinci s nízkou kvalifikací, ženy (matky samoživitelky), hendikepovaní, příslušníci národnostních menšin (v ČR zejména Romové), jedinci opouštějící výkon trestu. Tyto skutečnosti jsou součástí bariéry mezi primárním a sekundárním trhem práce, který v podstatě znemožňuje volný pohyb mezi nimi (Rievalová, 2009. s. 30,31).

Formální a neformální trh práce

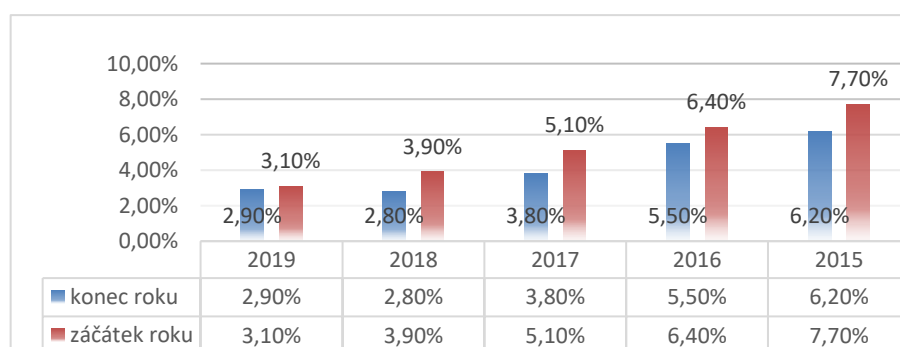
Formální trh práce představuje institucionálně kontrolovaný pracovní trh. Naproti tomu neformální trh práce stojí mimo kontrolu státních organizací a je součástí takzvané šedé ekonomiky. Jde o práci sjednávanou přímo u zaměstnavatele, bez řádné pracovní smlouvy a evidence příslušných úřadů. Na neformálním trhu práce se o práci uchází zejména cizí státní příslušníci (bez pracovního povolení), či lidé kteří si touto formou chtějí přivydělat vedle řádného zaměstnání. Na neformálním trhu práce samozřejmě vzniká prostor pro formu nelegálního podnikání (Mareš, 2002, s. 53).

1.3 Nezaměstnanost v České republice

Vzhledem k problému, který nezaměstnanost bezesporu představuje, vznikla také logicky potřeba, tento celospolečenský jev sledovat. K měření míry nezaměstnanosti se používají různé metody. Většinou se vychází z podílu nezaměstnaných k práci schopným jedincům. Míra nezaměstnanosti může být obecná v závislosti na ekonomice jako celku a specifická týkající se již konkrétních kategorií podle věku, pohlaví, vyznání, etnické příslušnosti. Jak jsme již zmiňovali v úvodu kapitoly, nezaměstnanost je od roku 2015 na nejnižší úrovni. Pohybuje se mezi 2,6 % – 2,9 %. Avšak tato čísla mohou být na první pohled zavádějící vzhledem k regionální nezaměstnanosti. Zejména pak Ústecký kraj, kde nezaměstnanost v roce 2019 dosáhla úrovně 3,9 %. V Moravskoslezském kraji dokonce 4,44 % a v Jihomoravském kraji 3,48 %. V těchto regionech je míra nezaměstnanosti dlouhodobě vyšší než ve zbytku republiky, taktéž musíme brát v úvahu skrytou nezaměstnanost, kdy nevíme přesně v jaké míře se ve společnosti vyskytuje, zejména například v sociálně vyloučených lokalitách, či u osob pohybující se mimo systém, tedy osoby bez přístřeší apod. (Český statistický úřad, online, cit. 2020-01-7). Nezaměstnanost se pojí jak s psychickou, tak materiální deprivací. Dlouhodobě nezaměstnaní jedinci jsou v podstatě vyloučeni z ekonomické činnosti, a hrozí jim tak reálné riziko v podobě sociálního vyloučení a prohloubení jejich krize. Na nezaměstnaného jedince je nahlíženo jako na neplnohodnotného člena společnosti a zátěž pro sociální systém (Mareš, 2002 41,79,80). Nízká míra nezaměstnanosti ovšem nemusí nutně znamenat, že se lidé mají lépe. Keller (2012, s. 14,15) například upozorňuje na to, že s příchodem postindustriální společnosti dochází k neustálému prohlubování příjmových nerovností, které samozřejmě souvisejí s dosaženým vzděláním. To ale neznamená, že vysokoškolsky vzdělaní lidé se mají lépe, než ti s nižším vzděláním a nehrozí jim v podstatě žádné riziko v podobě nezaměstnanosti. Navíc platové ohodnocení jednotlivých oborů se značně liší, přičemž některé obory podmíněné vysokoškolským vzděláním se výškou svých příjmů pohybují na úrovni jedinců s nižším vzděláním. Proto se v posledních letech stále častěji diskutuje o nezaměstnaných z řad vysokoškolsky vzdělaných jedinců, zejména pak o absolventech humanitních studií, kdy absolventi nenacházejí práci v oboru, který byl předmětem jejich studia. V lepším případě nacházejí uplatnění v oboru příbuzném a v krajních případech jsou nuceni přijmout práci pod úroveň jejich vzdělání. V České republice, je ale obecně vysoké procento osob, které

nepracují v oboru, který byl předmětem jejich studia. Česká společnost prošla od roku 1993 řadou změn. Tyto změny se taktéž projeví na vzdělanostní struktuře obyvatel. Za posledních dvacet let došlo k velkému nárůstu vysokoškolsky vzdělaných lidí na území ČR (Český statistický úřad, online, cit. 2020-01-08). Jak jsme již zmiňovali riziko špatně placené, nebo žádné práce je spojováno především v souvislosti s úrovní vzdělání, kvalifikací. Ovšem nově vznikajícím problémem, který se v české společnosti vyskytuje prozatím spíše ojediněle, je nezaměstnanost i dobře vzdělaných pracovníků. Vysokoškolské vzdělání, které bylo doposud zárukou dobře placené práce, již tuto schopnost ztrácí a vysokoškolsky vzdělaným jedincům hrozí stále větší riziko neplnohodnotné práce a nezaměstnanosti (Keller, 2011, s. 146-150). Nezaměstnanost spolu s dalšími sociálními riziky, přestávají být doménou výhradně marginálních skupin obyvatel české republiky, ale stávají se nově hrozbou i pro kvalifikované pracovníky s dobrým vzděláním. V budoucnu tak nezaměstnanost a sociální rizika s ní spojená, zasáhne i sféru vysokoškolsky vzdělaných jedinců, pro které doposud vzdělání bylo garancí slušné a dobře placené práce. Ze celospolečenského pohledu, je vyplnění těchto prognóz velký problém. Rizika donedávna spojována zejména s marginálními skupinami obyvatel, se stanou reálnou hrozbou pro všechny bez ohledu na vzdělání. (Keller, 2012, 14-18). Nezaměstnanost, je ale nutné také vnímat i pozitivně, jako projev mobility pracovní síly a reakci na technologický pokrok, který je součástí společnosti a přispívá k odstraňování strnulosti ekonomiky. Tento jev označujeme jako přirozenou míru nezaměstnanosti. Jde o míru, kdy trh práce a cenová politika práce, zůstává více méně v rovnováze jen s lehkými výkyvy. Některé prameny o této míře nezaměstnanosti hovoří také jako o takzvané funkční nezaměstnanosti (Krebs, 2010, s. 289, 290).

Tabulka č. 1 – Vývoj nezaměstnanosti ČR 2015-2019

Zdroj: Český statistický úřad (online, cit. 2020-01-03).

1.4 Dlouhodobá nezaměstnanost

Dlouhodobá nezaměstnanost je sociálně patologickým jevem. Jedná se o opakované, více než rok trvající období, bez pravidelné mzdy. I když je z pohledu čísel nezaměstnanost nízká, pokud se v ní vyskytuje vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných, je z hlediska společenského mnohem problematičtější a také nebezpečnější. V ekonomicky vyspělých zemích se stále častěji setkáváme s jedinci, či celými skupinami obyvatel, kteří mají na trhu práce problémy. Budoucí zaměstnavatelé, se je díky jejich nepříznivé pracovní historii, zdráhají zaměstnat. Nejsou si jisti nejen jejich profesními kvalitami, ale i těmi osobními. Dlouhodobě nezaměstnaní se tak dostávají do jakéhosi začarovaného kruhu, stávají se mnohem zranitelnější a náchylnější k sociálně patologickým jevům. Dlouhodobá nezaměstnanost je nepříznivá nejen pro jedince, ale i jeho rodinu. Je často spojena s příjmovou chudobou, což ve vyspělé společnosti znamená, že člověk sice má na uspokojení základních životních potřeb, ale jeho životní standard (bydlení, ošacení, technické vymoženosti, volnočasové aktivity) je nízký (Mareš, online, cit. 2020-01-05). Taktéž Buchtová (2013, s. 67-69) shledává dlouhodobou nezaměstnanost, za zvlášť závažný společenský problém, a to zejména v případě jedinců do 35 let, kdy se mladí dospělý stávají dlouhodobě nezaměstnanými, a to dokonce bez předchozí pracovní zkušenosti. Mimo jiné poukazuje na negativní vliv dlouhodobé nezaměstnanosti, respektive vliv dlouhodobě nezaměstnaného člověka na rodinu. S nezaměstnaností přicházejí určité změny v postavení v rodině, v partnerském soužití, a i distribuci domácích prací. Tyto změny sebou přináší napětí, a to je o to vyšší, pokud se nezaměstnaným stává otec rodiny. V domácnostech, kdy nezaměstnanosti čelí muž, se také častěji setkáváme s týráním a zanedbáváním povinné péče. V otázce rozvodovosti je taktéž riziko rozvodu prokazatelně vyšší, je-li nezaměstnaný muž. Můžeme tedy říct, že dlouhodobou nezaměstnanost snášejí muži hůř než ženy. Neboť muž, vnímá ztrátu své práce daleko intenzivněji, jelikož ztrácí svoje postavení nejen v rodině, ale i ve společnosti. Na závěr je nutno dodat, že pozitivní vzory v rodině, tedy pracující otec a matka, jsou velmi důležité z hlediska formování dítěte a jeho budoucího postoje k práci. Bylo prokázáno, že negativní pracovní návyky, si děti přináší i do dospělosti a mají pak stejné problémy jako jejich rodiče.

1.5 Nezaměstnanost z pohledu veřejnosti

Ve společnosti je nezaměstnanému jedinci přisuzován určitý nepříznivý sociální status. Každý, kdo je zaměstnaný se v průběhu života setkal se strachem, či obavami spojené s jeho ztrátou, či byl sám nezaměstnaný.

Přesto, že je nezaměstnaný jedinec touto skutečností především finančně znevýhodněn, klade na něj veřejnost i stát určité nároky a očekává také plnění všech jeho závazků vůči nim, tedy státu i soukromých subjektů. Společnost také očekává, že si co možná v nejkratší možné době najde nezaměstnaný nové zaměstnání, a to bez ohledu na finanční ohodnocení, veřejnost je přesvědčena, že o práci přišli především vlastním přičiněním. V případě, že nezaměstnaný nemůže najít zaměstnání, či se nechce spokojit s jakoukoli prací (bez ohledu na finanční ohodnocení), je považován za líného a neschopného jedince a zátěž pro sociální systém. Pokud se mu tedy dlouhodobě nedaří najít zaměstnání, nastupuje u něj nejen pocit vlastní nedostatečnosti, ale taktéž okolí pochybuje o tom, zda je v pořádku, což celou jeho situaci samozřejmě zhoršuje. Taktéž masmédiá přispívají do jisté míry ke zkreslenému obrazu o nezaměstnaných jedincích. Dle různých průzkumů má zaměstnaná veřejnost za to, že se jich nezaměstnanost netýká a jsou si svým postavením jisti. Mají za to, že nezaměstnanost a zejména ta dlouhodobá, je otázkou pouze neschopných a nekvalifikovaných jedinců. Pravdou ovšem zůstává, že nezaměstnaným se v dnešní době může stát prakticky kdokoli, a zařadit se tak vedle těch, kterými dříve opovrhovali. Postavení a sociální jistoty jsou do jisté míry pouze relativní, vždy záleží na proměnných (rozvod, úmrtí v rodině apod.). Nezaměstnanost se sice může dotknout každého z nás, avšak pravdou je, že zvýšené riziko dlouhodobé, či opakované nezaměstnanosti, je ve společnosti nerovnoměrně distribuováno. Určité druhy profesí a skupin obyvatel, jsou vystaveni daleko většímu riziku ztráty zaměstnání a dlouhodobé nezaměstnanosti (Mareš, 1994, s. 77-80).

1.6 Sociálně patologické jevy spojené s nezaměstnaností

Sociálně patologické jevy spojené s nezaměstnaností jsou hrozbou a rizikem nejen pro jedince, ale také pro celou společnost. Zejména v souvislosti s destruktivními účinky na lidskou morálku. Masová a dlouhodobá nezaměstnanost působí negativním způsobem na chování člověka, způsobuje krizi jeho hodnot, ztrátu úcty k autoritám, alkoholismus,

kriminalitu. Sociálně patologické jevy se v různých mírách vyskytují napříč celou republikou. Vyšší koncentraci těchto sociálně patologických jevů můžeme sledovat ve větších městech a v regionech s dlouhodobě vyšší mírou nezaměstnanosti (Mareš, 2002, s. 78-79). Nezaměstnanost v souvislosti se sociálně patologickými jevy, je nebezpečná a znepokojující zejména u mladých dospělých, kdy má práce v začátcích jejich dospělého života nezastupitelnou funkci, roli. Vnáší mladému člověku do života řád a smysl pro zodpovědnost, formuje jeho hodnotový systém, jehož absence může vést k rizikovému chování, například k užívání drog či alkoholu, kriminalitě, násilí a zvýšenému počtu rasových konfliktů, sebevraždám (Buchtová, 2013, s.79,80).

Kriminalita

Kriminalita, tedy zločinné chování provází společnost od nepaměti, toto chování tu vždy bylo a lze předpokládat, že vždy bude. Páchání trestné činnosti je sociálně patologickým jevem vyskytujícím se zejména v souvislosti s nezaměstnaností. Kriminální chování je samozřejmě ovlivněno i mnoha dalšími faktory, jako je dědičnost, morálka a hodnoty člověka, sociální prostředí obecně, stále se zvyšující násilí v médiích, násilí v rodině, alkoholismus, drogová závislost a další. Dlouhodobě nezaměstnaní jedinci se častěji uchylují k trestné činnosti, právě v důsledku deprivace z neuspokojení svých potřeb (Tomáška, 2010, s.118-122). Nezaměstnanost se totiž negativně podepisuje především na jejich psychickém stavu. V důsledku dlouhotrvající psychické a materiální deprivace, sociální izolace, se postupem času může nezaměstnanému trestná činnost jevit jako jediné řešení. Páchání trestné činnosti v souvislosti s nezaměstnaností, je problémem zejména mladých dospělých, kteří si nelegálními aktivitami snaží finančně přilepšit. S trestnou činností mladých dospělých se též pojí různé závislosti, které jsou velmi silným motivem pro trestnou činnost (Večerka,1997, s. 22-29). V celospolečenském kontextu, je tedy kriminalita mladistvých vnímaná jako zvláště závažná a poukazuje na důležitost a význam práce pro člověka, zejména mladého. Je také důležité, aby nelegální činnost nebyla vnímána jako výhodnější alternativa k poctivé práci (Buchtová, 2013).

Alkoholismus

Závislost na alkoholu je nejrozšířenější a také nejzávažnější forma závislosti. Člověk závislý na alkoholu, svou závislostí ohrožuje (především na zdraví) sebe, ale zasahuje i

do života celé rodiny, svých blízkých. V souvislosti s nezaměstnaností může být alkoholismus současně důsledkem i důvodem dlouhodobé a opakované nezaměstnanosti. Alkoholismus představuje zásadní problém především při vstupu a následném uplatnění na trhu práce. V souvislosti s konzumací alkoholu taktéž upadá morálka pijáka, a ojedinělé nejsou výbuchy agrese směrem k blízkým. Alkohol je pro závislého formou útěchy, dává mu krátkodobě možnost zapomenout a utéct od reality. Ovšem negativa spojená s konzumací alkoholu mnohokrát převyšují jeho zdánlivá „pozitiva“ a „výhody“. V momentě, kdy člověk propadne závislosti snižuje svoje šance nejen na trhu práce, a zvyšuje rizika spojená se závislostí ve zdravotním, ekonomickém i sociálním kontextu (Nešpor, 2007, s. 9, 29, 75-80).

Gamblerství

Gamblerství je opakující se patologické chování, projevující se nezdravým vztahem k hazardní hře. Patologické hráčství sice řadíme spíše k duševním poruchám, přesto se však s gamblerstvím často spojuje pojem závislost na hazardních hře, jelikož vykazuje některé společné prvky, které můžeme sledovat u závislosti. A jako u každé závislosti má své typické znaky, potvrzující problém s hráčstvím, jako je hra a plánování hry, níž je zcela zaměstnán. Vymýšlí, jak si opatřit potřebné prostředky, zastírá skutečnost před příbuznými, přáteli, půjčuje si a stále zvyšuje sázky, aby dosáhl pocitu vzrušení, a po delší přestávce pocituje abstinenci příznaky a podobně. V souvislosti s nezaměstnaností může vzniknout závislost na hazardních hrách jako únik od špatných nálad, pocitů bezmoci a úzkosti, též jako prostředek rychlého obohacení. Gamblerství může být stejně jako alkoholismus jak důsledkem nezaměstnanosti, tedy že hra zaměstnává jedince do takové míry, že zanedbává pracovní povinnosti, což vede ke ztrátě práce, či může vzniknout na základě deprivace z dlouhodobé nezaměstnanosti (příliš volného času, či možnost snadno vydělaných peněz). Gamblerství se negativně podepisuje jak na jedinci, tak i na jeho nejbližším okolí. Hráč například prosází, prohraje veškeré rodinné úspory, sjednává si nevýhodné půjčky u nebankovních institucí. Zhoršuje se u něj taktéž sebeovládání, a se stoupajícím nutkavým jednáním dovede nejen sebe, ale i celou rodinu do vážných existenčních problémů (Nešpor, 2007, 9-26).

1.7 Rizikové skupiny obyvatel

Mezi rizikové skupiny obyvatel považujeme jedince, jejichž socio-ekonomický status je určitým způsobem znevýhodňuje, a činní tak tyto jedince neatraktivními na trhu práce, zvyšuje sociální rizika, projevující se dlouhodobou a opakovanou nezaměstnaností, či nevýhodnou a špatně placenou prací bez záruk, ba dokonce bez řádné pracovní smlouvy. Jedinci patřící do těchto skupin, mají tedy větší problémy s uplatněním na trhu práce a udržení si zaměstnání. Do těchto rizikových skupin řadíme jedince s nízkým, či žádným vzděláním, matky samoživitelky, tělesně postižené, příslušníky národnostních menšin, osoby opouštějící ústavní výchovu, či výkon trestu (Buchtová 2013, s. 82).

Jedinci s nízkým, nebo žádným vzděláním

Jedinci s nízkou, nebo žádnou kvalifikací, jsou specifickou skupinou nezaměstnaných. Jde zejména o těžko vzdělavatelné jedince, kterým se nedaří začlenit do společnosti. Tvoří asi jednu třetinu všech nezaměstnaných. Hlavním problémem této skupiny obyvatel je již zmiňovaná nízká úroveň jejich vzdělání (většinou základní), či vykazují nějaké deviantní chování (alkoholici, drogově závislí, recidivisté). Projevují se pasivitou, neochotou, apatií. Tuto situaci ovlivňují i další faktory, jako například již zmiňovaná dlouhodobá nezaměstnanost a sociální prostředí. Dalším faktorem ovlivňující tento společensky nepříznivý stav, je stále zvyšující se nepotřebnost nekvalifikovaných pracovníků a nahrazení těchto pracovníků spolehlivými a z určitého úhlu pohledu levnými stojí. Vzniká takzvaná nová třída deklasovaných (new – undeclass), která přežívá, parazituje na sociálním systému státu. Pohybují se na hraně zákona a vytvářejí podhoubí pro působení kriminálních živlů a stávají se toxickými pro naši společnost (Buchtová, 2013, s. 90).

Osoby opouštějící ústavní výchovu, výkon trestu

Osoby opouštějící ústavní výchovu či výkon trestu, jsou další skupinou ohroženou opakovanou a dlouhodobou nezaměstnaností. Organizace Šance dětem uvádí, že přesto že již existuje systém pomoci mladistvým, opouštějící ústavní péči ve formě zákona 109/2002 Sb. (dětský domov, diagnostický ústav), který definuje, na co mají mladiství při odchodu nárok (jednorázový peněžitý příspěvek, či věcnou pomoc v závislosti na

daném zařízení) dále zákon 359/1999 Sb. (nárok na jednorázový příspěvek při ukončení pěstounské péče). Bohužel není dostatečná spolupráce a provázanost všech zainteresovaných subjektů. Například sociální pracovník a kurátor, který si „dítě“ přebírá. I když se neziskové organizace společně výchovným ústavem snaží pomoci těmto mladým lidem osamostatnit, začlenit do společnosti, nestačí pokrýt potřeby všech kteří se v krizi (nouzi) ocitli. Jsou více náchylní k sociálně patologickým jevům. Buď sami páchají trestnou činnost, nebo se stávají snadným terčem kriminálních živlů. (online, cit. 2020-0-05)

Další

skupinou jsou dospělí opouštějící výkon trestu. Ti mají možnost využít postpenitenciární péči (nebo jim byla soudem stanovena). Postpenitenciární péče se snaží, slouží k opětovnému začlenění do společnosti a občanského života. Přesto, mají tito jedinci problém najít si a udržet práci, zejména díky jejich kriminální minulosti. Kdy na ně společnost, okolí nahlíží jako na nežádoucí a zaujímá k nim negativní postoj. To samozřejmě vede k problémům týkající se bydlení, rodiny (rozvodovost), psychické a materiální deprivaci. Krom těchto aspektů jsou často přítomny dluhy z dob trestné činnosti, které prohlubují jejich krizi (Veteška, 2015, s. 39-42).

Etnické a národnostní menšiny

Významným rysem nerovnosti v české, ale i evropské společnosti je rasa, etnická příslušnost. Projevuje se nízkými výdělky, diskriminací na trhu práce, bydlení, přístupu ke vzdělání a samozřejmě nezaměstnaností. V české společnosti je dlouhodobá a opakovaná nezaměstnanost doménou Romů. Romové mají všeobecně pověst špatných a nekvalifikovaných pracovníků, což je mnohdy zcela vylučuje z trhu práce. Fakt vysokého poměru nezaměstnaných v romské komunitě, je zdrojem převážné většiny konfliktů s majoritní společností. Kriminalita, čerpání dávek státní sociální podpory a jejich odlišný způsob života společnost dráždí a vyvolává negativní nálady směrem k této početné národnostní menšině. Rasová a kulturní odlišnost izoluje prostorově i kulturně příslušníky menšinové populace. Společnost považuje kulturní a rasové odlišnosti za rizikové a zaujímá k nim negativní postoj. (Mareš, 1999, s. 55-56) Tyto nálady jsou podporovány v různých formách i medii, které mnohdy celou situaci zhoršují.

Matky samoživitelky

Matky samoživitelky jsou specifickou skupinou osob ohroženou nezaměstnaností. Pravidelně se setkávají s různými překážkami při vstupu a uplatnění na trhu práce. Tyto bariéry jsou dány jednak genderovými stereotypy, ale i faktem, že mateřství samo je do jisté míry limitující (čas, nemocnost dětí) a je považováno za nevýhodný aspekt při přijímání do zaměstnání. Nezaměstnanost se samozřejmě nepříznivě promítá nejen v životě ženy, jako samotného rodiče, ale i jejích dětí které jsou na příjmu matky závislé. S dlouhodobou a opakovanou nezaměstnaností se pojí i zvýšené riziko chudoby. Česká republika dlouhodobě patří mezi země, v níž jsou rozdíly mezi dvěma a jedním rodičem v domácnosti propastné. Ženy mají statisticky až o 25 % nižší plat než muži, a to zejména v době kdy kulminuje péče o děti (Hasmanová, Marhánková, online, cit. 2020-01-05). Ženy jsou často odkázány na příspěvky státní sociální podpory a odsouvány na sekundární trh práce, v krajních případech vyhledávají práci bez příslušné registrace na úřadu práce (tzv. na černo) přímo u zaměstnavatele s absencí řádné pracovní smlouvy (Mareš, 2002, s. 73).

Zdravotně znevýhodnění jedinci

Lidé se změněnou zdravotní způsobilostí jsou další skupinou nezaměstnaných (ohrožených nezaměstnaností), jejíž zdravotní hendikep jim působí problémy při uplatnění na trhu práce. I když sociální systém státu poskytuje těmto lidem finanční příspěvek na uspokojení základních životních potřeb, není ovšem v očích zdravotně postižených (dále jen ZP) uspokojivý v porovnání se zdravými lidmi. Zejména dojde-li na střet těchto dvou skupin na trhu práce. Úspěch na trhu práce je dán jednak typem a vážností zdravotního omezení, ale i stávajícího nastavení socio-ekonomických a právních podmínek (Buchtová, 2013, s. 89-90). Existují však instituce podporované státem, které nabízejí lidem se ZP pracovní rehabilitaci a následně pracovní místo.

1.8 Dopady nezaměstnanosti na člověka

Ve 21. století je na člověka jako takového, nahlíženo takzvaně holisticky. At už se člověk stane nezaměstnaným vlastním či cizím přičiněním, promítá se tento stav ve všech oblastech jeho života. Biologickém, ekonomicko-sociálním, duševním a také zdravotním.

Nezaměstnanost působí na jedince obecně velmi negativně. Z hlediska genderu ji hůř snášejí muži než ženy, neboť muž tuto ztrátu vnímá jako osobní selhání, ztrácí tím svou roli živitele a ochránitele rodiny. Ženy jsou pak z hlediska poměru k mužům častěji dlouhodobě nezaměstnané. S nezaměstnaností se pojí i rozvodovost a zvýšená náchylnost k různým závislostem, či ke kriminální činnosti. Nezaměstnanost nutí člověka k neustálému snižování životních standardů. Nakupování oděvů, zařízení a potravin v podprůměrné kvalitě, který může v krajních případech vést (mimo sociálních důsledků) k poškození zdraví, což je pro nezaměstnaného další přitěžující okolností. Nezaměstnanost a zejména ta dlouhodobá člověka stigmatizuje, uděluje nezaměstnanému i celé jeho rodině nežádoucí společenský status. Odsouvá ho až na samý okraj společnosti s nejasnou vyhlídkou do budoucnosti. Mluvíme-li například o přístupu ke kvalitnímu vzdělání a s ním spojené zvýšené náklady (dojíždění, ubytování, strava apod) (Mareš, 2002). Sociolog Jan Keller (2012) nahrazuje pojem nerovnost pojmem nesouměřitelnost. Což přesně vystihuje situaci, v níž se opakovaně či dlouhodobě nezaměstnaný nachází.

Vyloučení z ekonomické činnosti

Pod pojmem ekonomická činnost si můžeme představit veškerou práci, při níž se nám dostává mzdy, tedy o penězích, které jsme si schopni vydělat. Práce je tedy jakýsi prostředek, který nám umožňuje žít v určitém životním standardu. Vyloučení z ekonomické činnosti, marginalizací na trhu práce, vylučujeme člověka z určitého životního standardu a minimalizujeme jeho šance stát se platným členem společnosti se všemi jeho výhodami. Nezaměstnanost a zejména tu dlouhodobou můžeme označit jako „ekonomickou exkluzi“. Nezaměstnanost je v podstatě vyloučení jedince z ekonomické činnosti, tedy placené práce. Čím déle je člověk nezaměstnaný, tím více se zmenšují jeho šance na získání dobře placeného místa a odsunutí na takzvaný sekundární trh práce, který se vyznačuje zejména nejistými podmínkami a nízkými výdělky. (Mareš in Sociologický časopis, online, cit. 2020-01-10)

Sociální vyloučení

Sociální vyloučení neboli exkluze je dalším problémem, který se pojí s nezaměstnaností. Dle Mareše (online, cit. 2020-01-14) jde o proces, který zamezuje lidem sdílet sociální postavení, podílet se na socio-ekonomických, kulturních a

politických systémech. Nenaplnění těchto podmínek, vylučuje člověka ze společnosti. Ti to jedinci se pak většinou koncentrují v určitých oblastech, které označujeme jako sociálně vyloučené lokality. S těmito lokalitami se více méně můžeme setkat napříč celou republikou. Nicméně největší počet sociálně vyloučených lokalit najdeme na severu Čech, Moravy a ve Slezsku. Dle Kellera (2012) je realita mnohdy mnohem horší a ohrožení sociálním vyloučením už nejsou jen nezaměstnaní jedinci, ale díky stále se zhoršujícím platovým podmínkám, nevýhodným a z pohledu Kellera neplnohodnotným pracovním smlouvám i zaměstnaní jedinci, zejména ti s nižším nebo žádným vzděláním.

Chudoba

Chudoba patří k nejzávažnějším problémům celé společnosti. Ve vyspělých zemích se daří držet nízkou míru chudoby pomocí sociální politiky, kde se stát snaží pomáhat, hledat řešení pro ohrožené skupiny obyvatel, díky existenci této pomoci se míra chudoby obyvatel ČR drží na nízké úrovni kolem 9 %. Ohrožení jsou Příslušníci etnických a národnostních menšiny, nezaměstnaní, tělesně postižení, jedinci s nízkým nebo žádným vzděláním, lidé bez domova, matky samoživitelky, nízkopříjmové domácnosti s malými dětmi. (Mareš, 1999, 82-83) Dle Žižkové (In: Krebs, 2010, s. 123) je chudoba v 21. století spojena zejména s postavením jedince na trhu práce. chudoba ohrožuje člověka jak v procesu socializace, tak v samotném začlenění do společnosti. Rovněž Mareš (1999, s. 98-99) tvrdí, že je chudoba v novodobé společnosti úzce spjata s úspěšností na trhu práce. Chudoba tu vždy byla a bude. V historickém kontextu se chudoba spojená s úspěšností na trhu práce v České republice objevila v souvislosti s ekonomickou transformací po roce 1989. Kdy sice došlo k poklesu její míry, avšak rozdíly mezi bohatými a chudými jsou mnohem výraznější. Chudoba v moderní společnosti stojí na jejím relativním konceptu, nejde tedy o neuspokojení základních životních potřeb, ale o propadnutí na dno vlastnických, konzumních a profesních vztahů ve společnosti. V posledních letech přibývá lidí ohrožených příjmovou chudobou, kdy jejich výdělky nepřesahují deset tisíc korun měsíčně.

Dle Townsenda (In Mareš, Rabušic, online, cit. 2020-02-05) je chudoba a její definice vnímána jako deprivace „*Jedinci, rodiny a skupiny mohou být označeny za chudé, jestliže jejich zdroje nejsou postačující pro zajištění druhu stravy, participace a životních podmínek a příjemnosti života, které jsou obvyklé, nebo jejichž dosažení je přinejmenším*

široce podněcováno a schvalováno ve společnosti, k níž náležejí. Jejich příjmy jsou natolik pod úrovní příjmů, kterými disponují v této společnosti průměrní jedinci či rodiny, že je to de facto vylučuje z životních standardů, zvyklostí a činností v ní obvyklých.“

Zadlužování

České domácnosti se stále více a častěji zadlužují. Finanční problémy spojené se zadlužením u různých bankovních i nebankovních institucí, jsou jevem vyskytujícím se zejména u nejchudších vrstev obyvatel, i když v posledních letech vzrostl počet zadlužených, či dokonce předlužení domácností středních tříd. Příčinnou předlužení je většinou kombinace nedostatečných příjmů, zbytečně vysokých výdajů a také nedostatečná právní ochrana spotřebitele. Úvěry od nebankovních institucí představují největší problém. Domácnosti nejvíce využívají různých spotřebitelských úvěrů s nevýhodnými smluvními podmínkami obsahující vysoké smluvní pokuty (Dubská, online, cit 2020-02-09). Zadluženost českých domácností souvisí také s úrovní finanční gramotnosti, která je i přes veškerou snahu různých osvětových organizací stále tristní. Nezaměstnaní jedinci jsou, co se týče dluhové problematiky rizikovou skupinou, jelikož ztráta finančního příjmu představuje dočasnou nemožnost, neschopnost splácet půjčky. S dluhovou problematikou taktéž souvisí další sociálně patologické jevy jako je kuplířství, lichva, různé závislosti, suicidita, nezaměstnanost, chudoba, sociální vyloučení, jež jde ruku v ruce s tímto nebezpečným celospolečenským fenoménem. (Mareš, 1999, s 30-32).

Sociálně vyloučené lokality v ČR

V České republice existuje asi čtyři sta sociálně vyloučených lokalit, ve kterých žije přibližně 80-100 tisíc obyvatel. V ČR tvoří víc jak polovinu romská národnostní menšina. Přesto, že výskyt chudých a málo kvalifikovaných jedinců není problém jen těchto lokalit, jsou ale z hlediska společnosti nejviditelnější. V těchto místech se tedy koncentrují lidé z marginálních skupin obyvatel, vykazující ve větší míře patologické a nepřizpůsobivé chování. Jsou prakticky odříznuti od společnosti a společenského života. Tito lidé se potýkají s opakovanou nezaměstnaností, dluhy. O sociálním vyloučení můžeme mluvit i jako o nedobrovolné segregaci, kdy jsou v určitých místech měst,

vesnic, osad shromažďování nepřizpůsobivý jedinci. Tyto jedinci mají omezený přístup, na trh práce, vzdělání, k veřejným službám, včetně kontaktu se sociálním okolím. V sociálně vyloučených lokalitách samozřejmě nežijí jen osamělý jedinci, jsou zde celé rodiny, kdy u dětí je často zvýšený výskyt záškoláctví a špatný prospěch, což vede ve výsledku k nízké vzdělanosti těchto dětí i v dospělosti. Děti vyrůstající v těchto špatných sociálních podmínkách, mají jen minimální šanci na vzdělání s vyšší kvalifikací než s výučním listem (Čada, 2015, online, cit. 2020-02-10).

Přístup k terciálnímu vzdělání

Hlavním faktorem ovlivňující terciální vzdělávání a přístup k němu, souvisí jednak se vzděláním rodičů, svou roli ale také hraje celkový socioekonomický status rodiny. Vzdělání sebou totiž přináší celou řadu výdajů, jelikož dítě není v době studia zcela ekonomicky aktivní, a je odkázáno na příjmy svých rodičů. Patří sem například výdaje spojené s bydlením (ubytování), stravou, dopravou do školy, pomůckami apod., kdy si nízké příjmové rodiny nemohou dovolit živit dítě/děti v době studia. Dalším faktorem ovlivňující vzdělání jsou nedostatečné pozitivní vzory v rodině, které by v nich vzbuzovali touhu po vzdělání, lepším životě. Hlavními překážkami v přístupu k terciálnímu vzdělávání je již zmiňovaný celkový socioekonomický status rodiny, kdy další přitěžující okolností mohou být další faktory jako, pohlaví, etnická příslušnost, zdravotní hendikep. Nízké vzdělání se pak samozřejmě odráží i na trhu práce, konkrétně na konkurenceschopnosti a uplatnitelnosti jedince (Matějů, 2006, 7, 67, 316, 317)

1.9 Vliv nezaměstnanosti na zdraví člověka

Ztráta zaměstnání je pro každého člověka nepříjemnou a stresující životní situací. Existuje již několik výzkumů, které se touto otázkou zabývají. Fakt, že nezaměstnanost a zejména dlouhodobá je vedle materiální deprivace spojena také s deprivací duševní, která proniká i do sféry tělesného zdraví (v biologickém kontextu). Stres, napětí a nejistota se často projevují iracionálním chováním, zvýšenou agresivitou, vzestupem konfliktních situací v rodině i občanském životě, či naopak apatií, rezignovaností, depresemi. Tyto faktory působí nepříznivě nejen na člověka, ale i jeho okolí. Jsou přitěžující okolností už tak složité situace, kterou nezaměstnanost představuje. (Boleloucký in Buchtová, 2015, s. 103-6). Taktéž dlouhodobě špatná ekonomická situace a s tím spojená materiální

chudoba má negativní vliv na zdraví člověka. Nevyhovující bytové, hygienické podmínky a absence zdravotního pojištění. Všechny tyto atributy negativně ovlivňují zdraví. Tito lidé vyhledávají většinou lékařskou péči až v krajním případě, vyčkávají, jelikož jsou přesvědčeni, že si nemohou zdravotní péči dovolit (léky, pobyt v nemocnici apod.) (Wildmanová, 2005, s. 86).

Duševní zdraví

Mezi duševní onemocnění vyvolané nezaměstnaností (především dlouhodobou) jsou takzvané afektivní poruchy, mezi které patří mánie, deprese a další (smíšené afektivní poruchy). Vůbec nejčastějším duševním onemocněním spojeným s dlouhodobou nezaměstnaností je deprese. Tento stav se samozřejmě liší v závislosti na jedinci a jeho osobnosti, nemalou roli hraje i pohlaví a také příčina ztráty zaměstnání. Deprese z nezaměstnanosti se stává hlubší, pokud člověk viní ze ztráty práce sám sebe, tedy v důsledku selhání jeho schopností, nedostatků. Nedaří-li se mu opakovaně najít zaměstnání, prohlubuje se pocit bezmoci, méněcennosti, sebeobviňování. Čím je toto období delší, tím víc se prohlubuje deprese spojená s nezaměstnaností (Boleloucký In. Buchtová, 2015, s.111).

Tělesné zdraví

Nezaměstnanost a zejména ta dlouhodobá má vliv nejen na duševní, ale také fyzické zdraví. Emoční nestabilita se velmi často projevuje také tělesně (bolesti hlavy, zubů, kardiovaskulární potíže, trávicí potíže apod.). Onemocnění související s emočními poruchami souhrnně označujeme jako psychosomatická onemocnění. Na základě psychických faktorů se tělesně můžou projevovat různé psychogenní poruchy, afekční, psychotické apod. Můžeme sem zařadit například i poruchy příjmu potravy. Vedle nezaměstnanosti má samozřejmě určitý vliv i sociální prostředí, podmínky pro život. Nezaměstnanost se pojí se ztrátou finančních prostředků, tedy nepřímou přispívá k zhoršení celkového stavu, zejména v souvislosti se zdravou a kvalitní stravou, která se pro nezaměstnaného stává méně dostupnou, taktéž zhoršení bytových podmínek v důsledku nezaměstnanosti, se negativně promítá na tělesném zdraví člověka. Většina nezaměstnaných řeší svou špatnou finanční situaci například kouřením, požíváním

alkoholických nápojů, drog. Toto rizikové chování je také jedním z faktorů ovlivňující zdraví člověka. (Boleloucký in Buchtová, 2013, s. 116,117,121)

2 OPATŘENÍ PROTI NEZAMĚSTNANOSTI

Česká republika bojuje proti nezaměstnanosti a také jejím důsledkům pomocí sociální politiky státu. Sociální politika se mění a vyvíjí v závislosti na aktuálních problémech a potřebách společnosti. Je velmi důležité, aby sociální politika státu byla dostatečně efektivní a také únosná z hlediska jejího financování. Právní řád české republiky zajišťuje její fungování, určuje pravidla a podmínky. Patří jsem například Ústava české republiky, LZPS¹ a samozřejmě zákony s ní spojené. Sociální politika občanům určitých skupin umožňuje různé výhody, úlevy (Krebs, 2010, s. 64-67). Sociálním problémům je ale třeba především předcházet. V souvislosti s nezaměstnaností je důležitá vzdělávací politika. Zvyšování kvalifikace je velice důležitá z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce a také výše příjmu. Dobré a stabilní zaměstnání poskytuje rovněž jistění v důchodovém věku (Žižková in Krebs, 2010, s 112).

Česká republika bojuje proti nezaměstnanosti zejména pomocí aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti hraje velmi důležitou roli zejména v prevenci nezaměstnanosti, pasivní politika zaměstnanosti představuje jistění při ztrátě zaměstnání, či občana chrání v běžných sociálních situacích jako je nemoc, invalidita, a to v podobě sociálního zabezpečení (Krebs, 2010, 128, 292).

Politika zaměstnanosti

Cílem státní politiky zaměstnanosti je udržení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce, efektivní využití pracovních sil a také dostatečné zabezpečení práv občanů. Politika zaměstnanosti české republiky spadá pod správu Ministerstva práce a sociálních věcí a Úřad práce ČR. Úkolem těchto úřadů je sledování trhu práce, vytváření a analýza kvalifikačních programů a programů dalšího vzdělávání, zpracování a vyhodnocování

---

¹ Listina základních práv a svobod

analýz zaměstnanosti, zpracovávání prognóz, uplatňování aktivní politiky státu s důrazem na rozvoj lidských zdrojů a sledování evropské strategie zaměstnanosti (MPSV, online, cit. 2020-01-24)

Pasivní politika zaměstnanosti

Pasivní politika zaměstnanosti se zaměřuje na hmotné zabezpečení lidí, kteří se dočasně ocitli bez práce. Po určitou dobu jim kompenzuje do jisté míry ztrátu příjmu, a poskytuje tím nezaměstnanému čas k nalezení nového pracovního místa. Součástí pasivní politiky zaměstnanosti je také systém různých dávek včetně podpory v nezaměstnanosti. Systém státní sociální podpory je součástí sociální politiky každého sociálně smýšlejícího státu. V České republice jsou tyto finanční příspěvky vymezeny zákonem 177/1995 Sb. o státní sociální podpoře a Zákonem 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. V historickém kontextu byla vždy tendence podporovat nemajetné a nemohoucí občany (Krebs, 2013, s. 293).

Aktivní politika zaměstnanosti

Cílem aktivní politiky zaměstnanosti je podpora aktivního chování pracovníku na trhu práce. Je vymezena v Zákoně o zaměstnanosti 435/2004 Sb. Je součástí politiky zaměstnanosti a dohlíží zejména na rozvoj pracovního potenciálu lidí, vytváření nových pracovních míst a pracovní činnosti, adaptability pracovníků a rozvoji infrastruktury trhu práce (Krebs, 2010, s. 292-293) V rámci aktivní politiky zaměstnanosti rozlišujeme programy a opatření regionální, celostátní, mezinárodní. Jde o soubor opatření k zajištění, co možná nejvyšší úrovně zaměstnanosti v souladu se sociální realitou ČR. (MPSV, online, cit. 2020-01-24).

2.1 VÝZNAM PRÁCE PRO ČLOVĚKA

Práce je důležitou součástí života každého dospělého a praceschopného člověka. Nabízí mu pocit užitečnosti, seberealizace, ctížádosti, sebeuplatnění a také sebeúcty. Napomáhá člověku se začleněním do společnosti, ale také jako forma duševní očisty, při níž se odvádí přebytečná tělesná i duševní energie. Mnoho lidí vnímá práci jen jako nástroj k získání finančních prostředků k uspokojení svých potřeb a k získání určité životní úrovně. Práce však znamená v životě člověka mnohem víc. Důležitost a význam

práce si většinou člověk uvědomí až když o ni přijde. V práci člověk rozvíjí osobní identitu, ale také své schopnosti, dovednosti a testuje úroveň svých znalostí. Pracovní prostředí také utváří a formuje hodnoty. Práce dává člověku pocit sounáležitosti, přátelství, nové sociální kontakty, ale také radost, energii. Vnáší do života potřebný řád a rytmus, pocit společenské důležitosti. Potřebnost a důležitost práce nevnímají jen dospělí, ale také jejich děti. Pracovní morálka rodičů, dává příklad a spoluutváří hodnoty, které si dítě během života osvojuje. Případná nezaměstnanost může být pro člověka až traumatizující, ztrácí osobní, profesní i sociální integritu, svojí společenskou roli. S nezaměstnaností a zejména tou dlouhodobou, pak přicházejí existenční problémy, které se promítají jak v osobním, tak rodinném životě. Čím déle je člověk bez práce, tím těžší je pro něj návrat do pracovního procesu. Reálně tak nezaměstnanému hrozí například propuknutí závislosti (drogy, alkohol, výherní automaty), sociální vyloučení, chudoba a další rizika spojená s nezaměstnaností. Ztráta práce je tedy velice stresující životní událostí, je vnímána jedincem i společností jako selhání, vzbuzuje v člověku obavy z budoucnosti a nutí ho pochybovat o vlastních schopnostech. (Buchtová, 2013, s. 49-50).

2.2 Sociální podnikání

Sociální podnikání je zvláštní formou podnikatelské činnosti. Sociální podniky hrají velmi důležitou roli na poli místního rozvoje. Tyto podniky vytváří vhodné prostředí pro vznik nových pracovních míst určených sociálně, kulturně a zdravotně znevýhodněným jedincům. Tak jako většina podniků i sociální podniky generují zisk, který je pak použit zejména pro jeho rozvoj, vedoucí ke zvýšení veřejného prospěchu. Vychází z konceptu takzvaného trojího prospěchu a to sociálního, ekonomického a enviromentálního. Aktivity sociálního podniku jsou tedy směřovány především k jednomu cíli, tedy začleňování osob znevýhodněných na trhu práce do pracovního procesu. Tyto podniky zastřešuje v České republice organizace TESSEA², podporuje jejich zájmy, které pak prezentuje na venek a snaží se také o vzájemné propojení těchto podniků. Sociální

---

² TESSEA – Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tato organizace se zabývá sociálním podnikáním, pro které vytvořila příslušné definice, podmínky, požadavky, principy platné od roku 2011 až do současnosti, kde v Zákoně o zaměstnanosti zatím není sociální podnikání přesně vymezeno.

podniky nejsou neziskové organizace, jsou to podnikatelské subjekty, které generují zisk a jak jsme již zmiňovali v úvodu, tyto prostředky jsou pak použity ve prospěch a rozvoj podniku. Ne každý, kdo zaměstnává znevýhodněné jedince se může označit za sociální podnik, dokonce ani podnikatelské subjekty které zaměstnávají víc než 50 % zdravotně či jinak znevýhodněných. Status sociálního podniku je založen na existenci jistých principů v duchu sociálního, ekonomického a environmentálního konsensu. Zatím chybí konkrétní zákon o sociálním podnikání, ale již existuje návrh tohoto zákona, který měl vyjít v platnost v roce 2020, ale zatím se tak nestalo. Sociální podniky a celá koncepce sociálně orientovaných podnikatelských aktivit je dalším nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti, který přináší řešení v otázce zaměstnávání sociálně, kulturně a zdravotně znevýhodněným jedincům (MPSV, České sociální podnikání, online, cit. 2020-01-18).

2.1 Vzdělávání dospělých v rámci celoživotního učení

Z historického pohledu není celoživotní učení novým objevem, který vznikl až s příchodem dnešní společnosti. Již ve starověkém Řecku a Římě se můžeme s tímto konceptem setkat. Jedním z představitelů, který rovněž částečně vycházel z těchto konceptů a ve svých dílech se zamýšlel nad konceptem celoživotního učení (vzdělání) se zásadou vzdělání všem bez ohledu na pohlaví a sociální status, byl Ján Amos Komenský. (Palán, 2008). Celoživotní vzdělávání se tak dostává do centra pozornosti. Rozvoj lidských zdrojů je založen na konceptu celoživotního vzdělávání a učení. Stává se nezbytným nejen pro správné fungování a prosperitu společnosti, ale také její sociální stabilitu. (Palán, 2002, str. 13).

Motivace k celoživotnímu učení

Motivaci můžeme chápat jako proces určitého chování, jednání na cestě k dosažení vytyčeného cíle. Motivace není jen samotné jednání, vysvětluje nám volbu mezi jeho různými možnostmi, je tedy odpovědí na otázku, proč jsme tak učinili. Motivace je tedy postulovaný proces, určující intenzitu a trvání chování k dosažení požadovaného cíle (Nakonečný, 1996, s. 12-15). V procesu celoživotního vzdělávání, učení je motivace velmi důležitým faktorem. Člověk je motivován jak vlastními (vnitřními) pohnutkami (touha vzdělávat se), tak vnějšími přicházející od zaměstnavatele, společnosti (úprava

zákonů apod.). Liší se v závislosti na věku, pohlaví, schopnostech, aktuální pracovní pozici.

Vzdělání je v dospělosti vnímáno jako důležitá součást života, nejen z profesního, ale i společenského pohledu. Jde o prohloubení stávajících znalostí a dovedností, získání zcela nové kvalifikace, zvýšení konkurence schopnosti na trhu práce, vyšší finanční ohodnocení, osobní rozvoj. Jak je již zmíněno v úvodu, potřeba dalšího vzdělávání se individuálně liší. V otázce dalšího vzdělání hrají roli také finanční prostředky, ochota a vůle se vzdělávat. Pokud však chce člověk zůstat na trhu práce konkurence schopný, je další vzdělávání nutností. Zejména na poli ICT technologií a jazyků, které jsou potřebné napříč téměř všemi obory (MŠMT, online, cit. 2020-01-12). Samotná profesní motivace nám také určuje míru spokojenosti a ochoty učit se nové, či využít stávající znalosti a dovednosti ve prospěch zaměstnavatele. Nastupující generace pracovníků je v drtivé většině zběhlá v používání ICT technologií. Díky těmto znalostem a schopnostem je v neustálém kontaktu se světovým děním. Mladí lidé jsou obecně více otevření novým metodám v oblasti vzdělávání chcete-li učení dospělých. Zpravidla rychleji reagují na změny přicházející s technologickým pokrokem. (Kubátová, Kukelková, 2013, s.14,41). můžeme tedy říct, že mladí lidé jsou tedy motivováni především vidinou lepšího postavení a výdělků spojených s výkonem profese, zatímco u starších lidí jde spíše o aktivně strávený čas, kdy pro ně nemá význam další profesní vzdělávání, nespatřují v něm již žádný přínos, ale zajímají se o volnočasové vzdělávání (kurzy vaření, cestování apod) (Beneš, 2014, s. 106).

Vzdělávání zaměstnanců

Specifickou součástí vzdělávání dospělých, je vzdělávání zaměstnanců. Práce s dospělým, jako účastníkem vzdělávacího procesu se liší zejména v jeho základním konceptu. Jde o proces orientovaný na specifické potřeby účastníka a co možná nejefektivnější využití jeho silných stránek, který vyžaduje vzájemný respekt. Dospělý již disponuje určitou úrovní sociální zralosti a vyrovnanosti, má ucelený hodnotový systém. Je schopen plánovat a vytyčovat si cíle a realizovat je. Vždy musíme brát v úvahu nejen intelektové, rozumové schopnosti, zkušenosti, ale i věk, pohlaví a postavení (nadřizený, podřizený). Další vzdělávání pracovníků přispívá k udržení nízké míry

nezaměstnanosti, zvyšování profesní způsobilosti, kompetencí a umožňuje člověku kariérní růst. (Barták, 2015, s. 7-12).

Rekvalifikace

Je nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti. Rekvalifikaci zařazujeme do systému dalšího vzdělávání, které zprostředkovávají různé instituce, které disponují potřebnou akreditací MŠMT (Průcha, Veteška, 2014, s. 293). Rekvalifikační kurzy poskytují v rámci ČR zejména Úřady práce ČR, respektive jeho krajské pobočky. Je vymezena v Zákoně o zaměstnanosti 435/2004 Sb., a dále ve vyhlášce 519/2004 o rekvalifikaci, uchazečů o zaměstnání a rekvalifikaci zaměstnanců. Samotná rekvalifikace nenahrazuje vzdělání dosažené studiem na střední či vysoké škole. Jde o kvalifikační kurzy jejíž cílem je získání nové kvalifikace, vedoucí ke zlepšení postavení na trhu práce, nebo v zaměstnání. Rekvalifikační kurzy jsou propojeny s Národní soustavou kvalifikací. Uchazeč tedy absolvováním kurzu získává patřičnou profesní kvalifikaci. Lze si také zažádat o složení zkoušky ve vzdělávací instituci, tedy maturity či učňovské zkoušky, a získat tak odpovídající stupeň vzdělání (Úřad práce ČR, online, cit. 2020-01-02).

3 POSTAVENÍ A ROLE SOCIÁLNÍHO ANDRAGOGA

V této kapitole si stručně charakterizujeme andragogiku a sociální andragogiku, její orientaci, použití a cíle. Dále cílové skupiny sociální andragogiky a také zařazení sociální andragogiky do soustavy pomáhajících profesí v souvislosti s profesním poradenstvím.

Sociální andragogika

Sociální andragogika je hraniční andragogickou disciplínou, jejímž cílem je zlepšovat sociální vztahy dospělého jedince, vést ho a směřovat k lepšímu plnění svých sociálních rolí, k vzájemnému partnerství a solidaritě. Sociální andragogika také klade otázky rozvoje sebevýchovy a sebevzdělání. Tedy jak zlepšit život jedince, jeho kvalitu, životní úroveň, adaptaci na nové sociální, kulturní a ekonomické prostředí, které sebou dnešní kosmopolitní společnost přináší. Zkoumá také vztah mezi dospělým jedincem a jeho sociálním prostředím. Na sociální andragogiku můžeme nahlížet jako na prostředek pomoci při práci s dospělými jedinci, kteří se ocitli v tíživé životní situaci a nedokážou tuto situaci sami vyřešit. Zaměřuje se na možnosti efektivního poradenského, preventivního, edukačního, reedukačního a terapeutického působení na dospělého člověka. (Határ, 2009, s. 43-54).

Cílové skupiny sociální andragogiky

Jak jsme již zmiňovali, sociální andragogiku můžeme chápat jako sociálně edukační práci s dospělými jedinci. Jsou to jedinci (klienti), kteří nedokážou samostatně vyřešit problém, který se u nich vyskytuje. Tyto jedince taktéž označujeme pojmem sociální klienti. Příčiny vzniku problémů včetně jeho důsledků jsou různé. Individuálně se liší v souvislosti s celkovou osobností jedince, jeho schopnostmi a také míry psychické i fyzické odolnosti. Mohou to být jedinci, rodiny, či celé skupiny, u kterých lze provádět intervenci v podobě výchovně vzdělávacích programů, poradenství či specifické sociální pomoci. Řadíme sem nezaměstnané, osoby bez přístřeší, trpící nějakou formou závislosti, recidivisty, osoby poskytující sexuální služby za úplatu (prostituce). V rámci mezioborové spolupráce (psychologie, sociální práce), lze sociálně andragogické přístupy aplikovat například v rámci poradenství na úřadech práce, detenčních a nápravných zařízeních apod (Demjanenko, 2019, s. 35-36).

3.1 PŮSOBENÍ SOCIÁLNÍHO ANDRAGOGA V SOUSTAVĚ POMÁHAJÍCÍCH PROFESÍ

V průběhu života, se i dospělý člověk může dostat do situace, kdy potřebuje pomoc druhých. Hlavním úkolem, cílem sociálního andragoga, ale i ostatních pracovníků v pomáhajících profesích je, aktivizovat člověka v nouzi (v našem kontextu například nezaměstnaného), společnými silami najít co možná nejlepší řešení problému a zhodnocení situaci ve které se člověk nachází. Existuje několik přístupů, způsobů práce s jedinci, jež se ocitli v nepříznivé životní situaci a je na zvážení pracovníka, jež s klientem řeší daný problém, jaký postup zvolí. V průběhu sociálního působení se práce s klienty proměňuje, vyvíjí v závislosti na situaci. Způsob pomoci ve formě opatrování, dozorování, vyjasňování, přesvědčování, kdy rozhoduje o dalších postupech pracovník, či poradenství, vzdělávání, doprovázení, terapii, kdy se podílejí na rozhodování (spolurozhodují) pracovník společně s klientem. Je tedy velmi důležité správně zhodnotit a pojmenovat daný problém, nastavit si pravidla a vytyčit společné cíle, určit nástroje k jejich řešení, která povedou ke zlepšení situace. Tyto postupy můžeme rozlišit celkem do pěti etap. Počáteční je etapa tzv. Sociální evidence, následuje etapa stanovení příslušné sociální diagnózy, dále stanovení možných řešení a plán sociální terapie, aplikace sociální terapie, a nakonec ukončení spolupráce s ověřením jejích výsledků. Tyto etapy se mohou navzájem prolínat v závislosti na situaci klienta a je možné se k některým vracet. V případě nezaměstnaného jedince, který se ocitl bez zaměstnání a prožívá krizi spojenou s nezaměstnaností (špatná finanční situace, bydlení, dluhy, rodinná situace apod.) můžeme správnými sociálně andragogickými přístupy aktivizovat, motivovat, pomoci při pojmenování problému, jeho příčinu a navrhnout vhodná řešení, například v podobě dalšího vzdělávání, které by mohlo být řešením jeho situace s pojené s postavením na trhu práce, ale každé řešení je závislé na konkrétní situaci a schopnostech jedince. Toto je spíš popis ideální situace, při práci s dlouhodobě nezaměstnanými jedinci jsou problémy mnohem komplikovanější a přesahují i do dalších odvětví sociální pomoci, jako například psychologie, sociální práce apod. (Demjanenko, 2019, s.44-50).

3.2 Poradenství

Poradenství je soubor odborných činností, forma pomoci, jejíž cílem je zlepšení životní situaci člověka. Hlavním úkolem poradenství (sociálního poradenství) je aktivizace člověka, mobilizace jeho vlastních sil s využitím vlastního potenciálu, a nejen pasivním příjemcem pomoci se zvýšeným rizikem recidivy. (Scheinderová, 2008, s.8-10). Sociální poradenství je vymezeno v Zákonem 108/2006 Sb. o sociálních službách „Každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace nebo jejího předcházení“ (108/2006 § 37 odst. 2, online, cit. 2020-01-28). Rozsah a také forma pomoci poskytnutá prostřednictvím sociálních služeb by měla zachovávat lidskou důstojnost jedinců. Vychází ze zcela individuálních potřeb jedinců s důrazem na jeho aktivizaci, samostatnosti, motivace s cílem co nejdříve vyřešit nepříznivou sociální situaci, a posilovat tak jejich začleňování do společnosti. Sociální poradenství a služby s ním spojené musí být vždy poskytovány v zájmu osob, v dané kvalitě, a také s důrazem na dodržování základních práv a svobod člověka (108/2006 sb., online, cit. 2020-01-08). Sociální poradenství taktéž působí jako forma socializačního působení, které se zaměřuje na nesprávné, či nepřizpůsobivé chování jedince, kdy hlavním cílem je dosažení společenské normality. Poradenská činnost zasahuje do všech odvětví pomáhajících profesí (sociální práce, pedagogiky, sociální andragogiky, psychologie apod.).

Kariérní poradenství

Kariéru můžeme v dnešní době chápat jako cestu životem, za účelem získání profesního uznání, při níž člověk realizuje vlastní potenciál a získává nové zkušenosti. (Bělohlávek, 2016, s. 11). Kariérní poradenství není jen poradenství pro dospělé jedince, nýbrž komplexní poradenství jedincům různého věku, které dělíme na tři části. Tedy na poradenství orientované na profesní vývoj (v rámci všeobecné výchovy), profesní orientaci (výběr typu školy, obor studia) a profesní poradenství (konkrétní práce, zaměstnání, povolání). Kariérní poradenství tedy můžeme uplatňovat nejen na dospělé jedince v souvislosti se zaměstnáním, ale i ve školství při výchovně vzdělávacím procesu,

např. při volbě střední školy. Kariérní poradenství lze podle OECD³ (In Vendel, 2008, s 50-55) definovat jako soubor aktivit a služeb jedincům každého věku, při řešení různých životních situací, týkající se výběru povolání, přípravy na něj a samotného řízení kariéry jedince. Toto poradenství mohou poskytovat vzdělávací instituce, úřady práce, zaměstnavatelé či neziskové organizace, formou individuálního či skupinového poradenství, osobním kontaktem či distančně pomocí telefonických linek, internetových služeb či komunikačních aplikací. Strukturální přístup v profesním (kariérním) poradenství funguje na základě informací z pracovního prostředí a samotného jedince (jeho zájmy, schopnosti apod.). Mluvíme – li o poradenství pro dospělé, pak je cílem poradenství volba vhodného zaměstnání na základě schopností klienta, případně návrh pro zlepšení postavení klienta na trhu práce pomocí dalšího vzdělávání, a následná plynulá adaptace do nového pracovního prostředí. Důležité je tedy zhodnocení klientových schopností, dovedností, hodnot a samotné osobnosti a jeho zájmů. V současnosti poradce nevnímáme jako experta, který přesně ví, jak má člověk žít, jakým směrem se dát, co dělat. Důležité je, aby si člověk sám dokázal alespoň částečně naplánovat svoji profesní, případně vzdělávací dráhu a uměl pracovat s vlastními zdroji, se svým potenciálem. Zásadní roli hraje v souvislosti s nezaměstnaností, respektive v životě lidí, kteří jsou momentálně bez zaměstnání. Poradce provází klienta, naslouchá mu, povzbuzuje, koučuje ho, samozřejmě v závislosti na jeho schopnostech a aktuální situaci. Má daleký přesah nejen v oblasti krize, nezaměstnanosti, ale také jako jistá forma prevence nezaměstnanosti (In Časopis Sociální práce, online, cit 2020-01-08).

---

³ OECD – Evropská komise a Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

4 DOPADY NEZAMĚSTNANOSTI NA ŽIVOT ČLOVĚKA

Nezaměstnanost v dnešní době zasahuje do života člověka zejména proto, že představuje dočasné zastavení příjmů. Kdy v extrémních případech může vést k sociálnímu vyloučení, chudobě, které jdou ruku v ruce s dluhy, různými druhy závislostí, kriminalitě. I z těchto důvodů také velmi negativně působí na psychiku člověka. V dnešní moderní společnosti téměř ke všemu, co děláme potřebujeme finanční prostředky. Nezaměstnanost je sice do jisté míry hendikepem, člověka to ovšem neosvobozuje od závazků, které má vůči rodině, bankám, různým podnikatelským subjektům, státu a společnosti. V české společnosti jsou ohroženi v první řadě jedinci pohybující se na sekundárním trhu práce s nízkou nebo žádnou kvalifikací, či lidé pohybující se mimo trh práce s nárazovými pracovními příležitostmi (brigádami), bez řádné pracovní smlouvy. Důsledkem nedostatečného vzdělání jsou jednak nízké výdělky ze zaměstnání (pokud se člověku podaří práci najít), či opakovaná, nebo dlouhotrvající nezaměstnanost a s tím spojená nižší životní úroveň, omezený nebo žádný přístup k lepšímu vzdělání právě z finančních důvodů. Tvoří tak v podstatě začarovaný kruh, ze kterého lze jen těžko vyjít (Mareš, 2002, s. 42,43,77-80).

Cíle a hypotézy výzkumu

Praktická část práce se s odkazem na teoretickou část, bude zabývat vlivem nezaměstnanosti na život člověka. Cílem výzkumné akce, je zachytit a zjistit, jak nezaměstnanost ovlivňuje život člověka. Nezaměstnanost provází ve větší, či menší míře různé sociálně patologické jevy. Na základě toho lze předpokládat, že u dlouhodoběji nezaměstnaných jedinců povede také k většímu výskytu závislosti, kriminální činnosti, a k dluhovému zatížení. Dále také, že lidé z nižších vrstev budou častěji čelit dlouhodobé a opakované nezaměstnanosti. Taktéž otázky týkající se dalšího vzdělávání, nás budou velmi zajímat, neboť vzdělání, kvalifikace, hraje důležitou roli v otázce konkurenceschopnosti na trhu práce. Pokusíme se tedy zjistit, zda a do jaké míry jsou nezaměstnaní lidé ochotni investovat do vzdělání a zvýšit tak svou atraktivitu na trhu práce. V rámci výzkumu bylo také sledováno, zda se některé jevy spojené s nezaměstnaností mohou genderově lišit.

V rámci šetření byly stanoveny následující hypotézy:

Hypotéza č. 1

Lze předpokládat, že lidé z nižších vrstev, s nižším vzděláním se budou častěji potýkat s opakující se nezaměstnaností, či nezaměstnaností trvající déle než jeden rok.

Hypotéza č. 2

Lze předpokládat, že nezaměstnanost trvající déle, než šest měsíců povede u jedinců k zvýšenému výskytu sociálně patologických jevů.

Hypotéza č. 3

Většina nezaměstnaných lidí se bude ochotna dále vzdělávat, jen v situaci, bude-li toto vzdělání hrazeno třetí osobou.

Hypotéza č. 4

Míra a četnost výskytu sociálně patologických jevů v důsledku nezaměstnanosti se bude genderově lišit.

Operacionální definice proměnných:

Nižší vrstva – Nižší vrstvou míním, nezaměstnané polo-kvalifikované, nekvalifikované jedince s minimálními sociálními jistotami, s nízkými výdělky a bez výhod souvisejících se zaměstnáním. (Giddens,1999, s 6)

Nižší vzdělání – Nižším vzděláním míním, základní vzdělání, nižší střední odborné vzdělání s nižšími nároky odborného i všeobecného vzdělání a dále střední odborné vzdělání s výučním listem. (NUV, online, cit. 2020-02-10)

Dlouhodobá nezaměstnanost – Dlouhodobou nezaměstnaností míním, časové období bez placeného zaměstnání přesahující délku jednoho roku. (Mareš, 2002, s 19)

Sociálně patologické jevy – Sociálně patologickými jevy míním, nezdravé, abnormální a nežádoucí společenské jevy, jako jsou alkoholismus, gamblerství a kriminalita (Buchtová, 2013)

Dalším vzdělávání – Dalším vzděláváním míním, vzdělávání dospělé populace v neformálních vzdělávacích institucích, přispívající ke zvýšení jejich kvalifikace. (Beneš, 2015)

Gender – Genderem míním, kulturní charakteristiky a modely přisuzované ženskému nebo mužskému pohlaví. (ČSU, online, cit. 2020-02-10)

4.1 METODOLOGIE

Pro tento výzkum byla zvolena metoda standardizovaného dotazníkového šetření. Dotazník obsahoval uzavřené otázky s výběrem několika možností, a však pouze jedné. V rámci šetření byl proveden menší před výzkum, kde součástí dotazníku byly vedle uzavřených také otevřené otázky, bohužel se tento dotazník neosvědčil a vykazoval velmi malou návratnost, byl tedy přepracován na již zmiňovaný standardizovaný dotazník s výběrem jedné možnosti. V rámci výzkumu byly předkládány dotazníky pouze nezaměstnaným mužům a ženám různého věku, kdy jsme účelový výběr kombinovali s metodou takzvané sněhové koule (nabalování), kdy tato metoda vychází z předpokladu, že každý z dotazovaných zná někoho dalšího s podobným problémem (Jeřábek, 1993, s. 50). Nevýhoda této metody může být v tom, že nebude vzorek dostatečně rozmanitý, díky podobnosti jednotlivých subjektů výzkumu, abychom získali tedy co možná nejpestřejší výzkumný vzorek, zkombinovali jsme tuto metodu s účelovým výběrem nezaměstnaných registrovaných na Úřadu práce ČR (konkrétně v plzeňském kraji). Ve výzkumné akci bylo předloženo celkem 130 dotazníků s návratností 110 tedy z necelých 85 %. Dotazníky byly předkládány uchazečům o zaměstnání na úřadě práce zaměstnankyněmi úřadu, dále osobně v azylovém domě pro matky s dětmi a v azylovém domě svatého Františka, rovněž na území plzeňského kraje. Každý z oslovených respondentů dostal dostatek času a soukromí pro vyplnění dotazníku. (Linderová, Scholz, Munduch, 2016, s. 7-14, 49-54)

Etika

Všichni účastníci byli předem seznámeni s účely výzkumu a budoucí manipulací s vyplněnými dotazníky.

Struktura oslovených respondentů

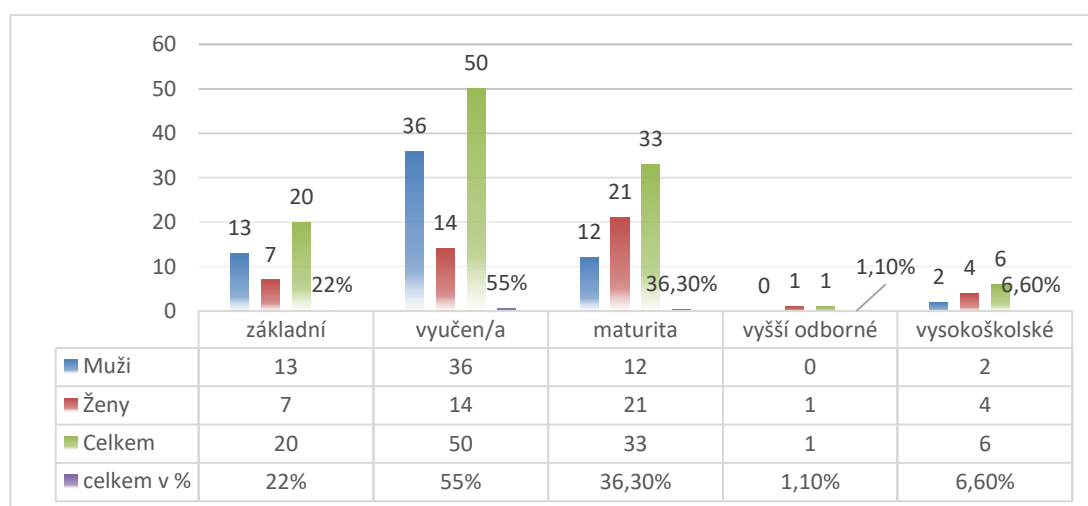
Výzkumné akce bylo zapojeno tedy celkem 110 respondentů. Šetření se zúčastnilo celkem 55 mužů a 55 žen, aby bylo možné porovnat odpovědi z hlediska pohlaví respondentů. Na základě výzkumných předpokladů bylo vytvořeno celkem 18 otázek, rozdělených do jednotlivých bloků tak, aby odpovídaly potřebám výzkumu a byly pro respondenty co možná nejsrozumitelnější a nedocházelo tak k chybnému výkladu otázek.

4.2 Výzkumné výsledky

Výzkumné výsledky budou znázorněny v grafech v absolutních a relativních hodnotách, přičemž relativní hodnoty uváděné v procentech, byly zaokrouhleny na jedno desetinné místo. Nejdříve byla zjišťována vzdělanostní struktura respondentů. Vycházeli jsme z kvalifikačních stupňů formální vzdělávací soustavy ČR. Kdy jsme se respondentů dotazovali na nejvyšší dosažené vzdělání (NUV, online, cit. 2020-02-08).

V následujícím grafu si přiblížíme vzdělanostní strukturu respondentů. Kdy nejpočetněji zastoupenou skupinou byli dle předpokladů absolventi učebních oborů, a to v 55 %, následně absolventi středních škol v 36,3 %, respondenti se základní vzdělání v 22 %, vysokoškolsky vzdělaní respondenti 6,6 % a v 1,1 % absolventy vyšších odborných škol.

Graf 1 – Vzdělanostní struktura respondentů.

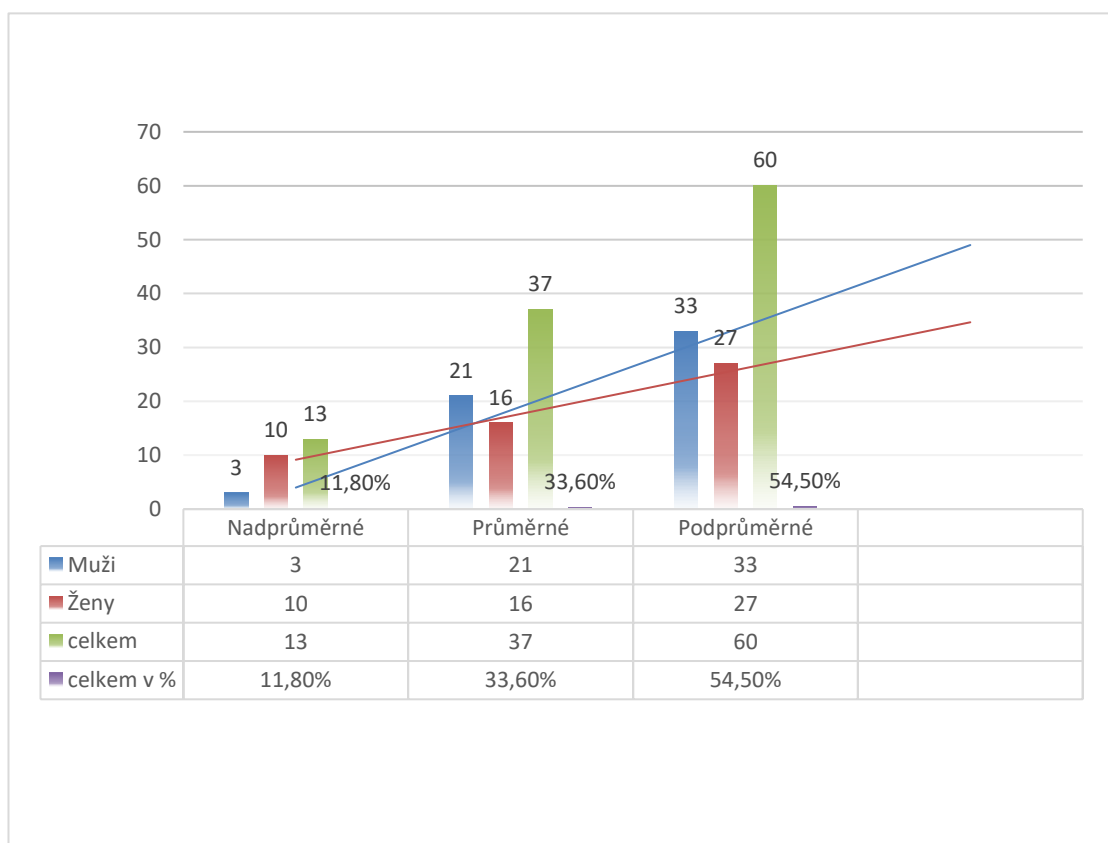

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Další otázka se týkala kvality sociálního zázemí v dětství, dospívání. Stabilita a úroveň zázemí v dětství je velmi důležitá z hlediska náchylnosti k sociálně patologickým jevům. Většina výzkumů zabývajících se sociálně patologickými jevy, je toho názoru, že zázemí, poměry v rodině jsou důležitým faktorem ovlivňující budoucnost člověka (Keller, 2011, s 47).

Jako podprůměrné sociální zázemí během dětství, dospívání označilo celkem 54,5 % tedy 60 respondentů z toho 27 žen a 33 mužů. Jako průměrné sociální zázemí označilo celkem 33,6 % tedy 37 respondentů a z toho 16 žen a 21 mužů, A jako nadprůměrné 11,8 % tedy 13 respondentů z toho 10 žen a 3 muži. V následujícím grafu můžeme sledovat strukturu odpovědí v procentech (zaokrouhleno na jedno desetinné místo). Můžeme tedy říct, že nevyhovující sociální prostředí ovlivňuje člověka i v budoucnu.

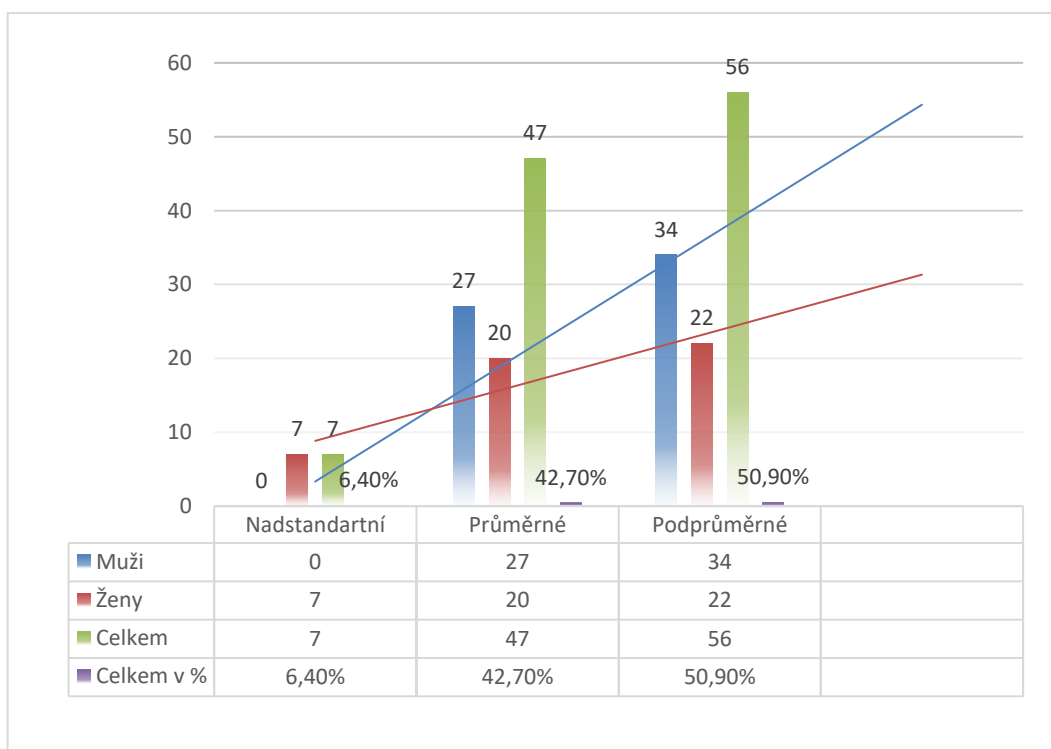
Graf 2- Sociální zázemí v dětství

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

V další grafu si shrneme odpovědi týkající se momentálního sociálního prostředí respondentů. Kdy 50,9 % (56) respondentů uvádělo že rovněž jejich současné sociální prostředí je podprůměrné, což není nikterak překvapivé, vzhledem k nezaměstnanosti a také ke skutečnosti, že sociální prostředí v dětství má vliv i na sociálním prostředí v dospělosti (Keller,1999, 138), musíme brát také v úvahu i povahu a subjektivitu otázky. Jako průměrné pak označilo své sociální prostředí 42,7 % (47) respondentů, a jako nadstandartní 6,4 % (7) respondentů. V následujícím grafu se můžete podívat na rozložení odpovědí vzhledem k pohlaví, kdy ženy jsou na tom oproti mužům ve srovnání s dětstvím o něco lépe.

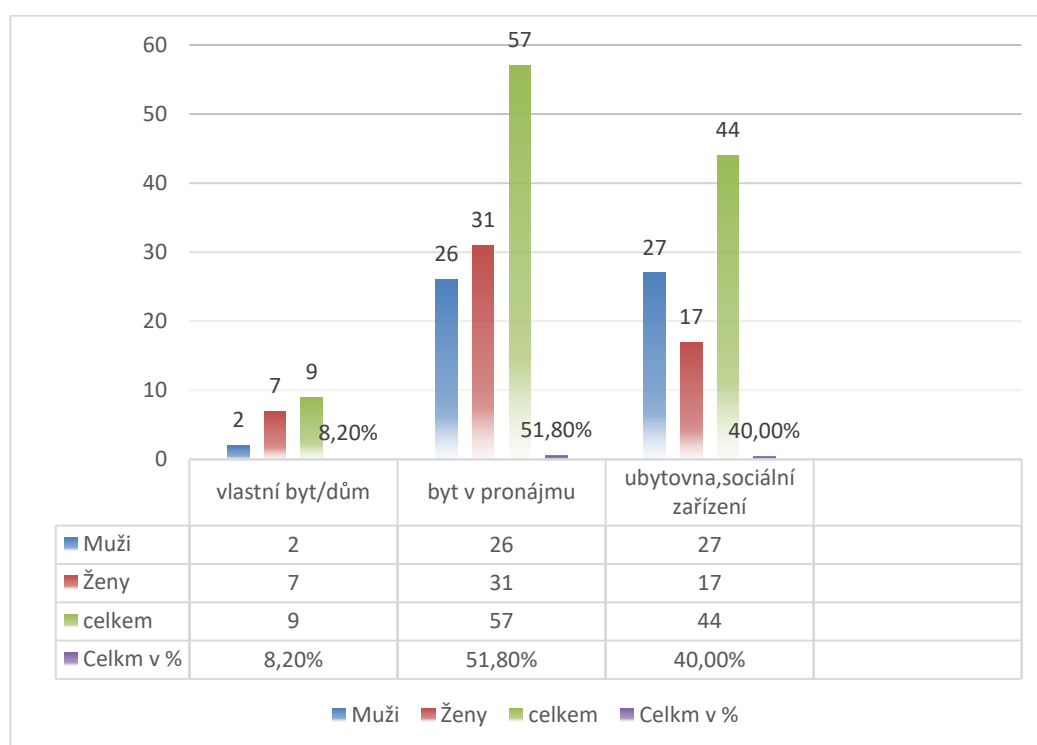
Graf 3: Současné sociální prostředí

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Dále jsme se zaměřili na styl bydlení jednotlivých respondentů. Nejčastější styl bydlení dle odpovědí respondentů, byl pronájem a to v 51,8 %, ubytovnu či sociální zařízení označilo 40 % respondentů. Vlastní dům, či byt má jen 8,2 % z celkového počtu respondentů. Sociální prostředí a jeho kvalita se samozřejmě odvíjí i od stylu bydlení, lze předpokládat, že bydlení v ubytovně či v sociálním zařízení se většinou pojí i se špatným sociálním prostředím. To ovšem neznamená, že bydlení ve vlastním, či pronajatém bytě znamená automaticky dobré sociální prostředí a naopak.

Graf 4 – Styl bydlení

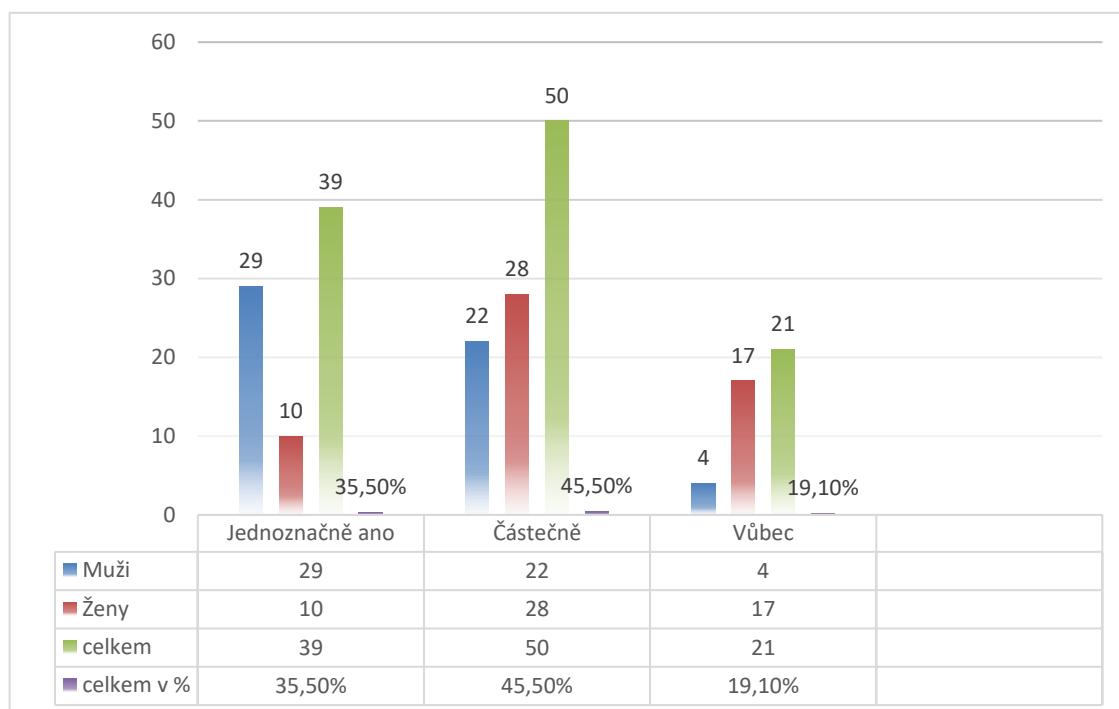

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Sociální prostředí tedy do jisté míry souvisí i s prostředím ve kterém žijeme, kdy bydlení v sociálních zařízeních, je společností logicky vnímáno jako více rizikové, neboť lze předpokládat že se tato místa budou potýkat se zvýšenou koncentrací lidí, potýkající se s určitými existenčními potížemi, taktéž lze předpokládat výskyt sociálně patologických jevů, kdy tyto typy zařízení často poskytují podhoubí, pro různou kriminální činnost (Mareš, 2002).

Dále jsme se zabývali vztahem mezi současnou životní úrovní a nezaměstnaností. Kdy 45,5 % tedy 50 respondentů (28 žen a 22 mužů) se shodlo, že nezaměstnanost měla jen částečný podíl na jejich životní úrovni. Dále 35,5 % tedy 39 respondentů (29 mužů a 10 žen) uvedlo, že jejich současná životní úroveň přímo souvisí se ztrátou zaměstnání, a u 19,1 % tedy u 21 respondentů (4 mužů a 17 žen) nedošlo v důsledku nezaměstnanosti k žádné změně. Z hlediska pohlaví na tom byly ženy v otázce poklesu životní úrovně lépe, respektive ztráta práce, ovlivnila jejich životní úroveň jen částečně, či vůbec. Což jsme předpokládali vzhledem ke skutečnosti, že muži, jsou v naší společnosti stále ještě vnímáni jako živitelé, většinou mají lepší příjmy a dokážou snést i větší pracovní zátěž (Mareš 2002). Tedy 28 žen uvedlo, že ztráta zaměstnání ovlivnila životní úroveň jen částečně a 17 žen měla za to, že je ztráta zaměstnání neovlivnila vůbec. Oproti tomu muži, byli v 29 případech přesvědčení, že se ztráta práce podepsala na jejich životní úrovni a 22 mužů, že je nezaměstnanost ovlivnila jen částečně.

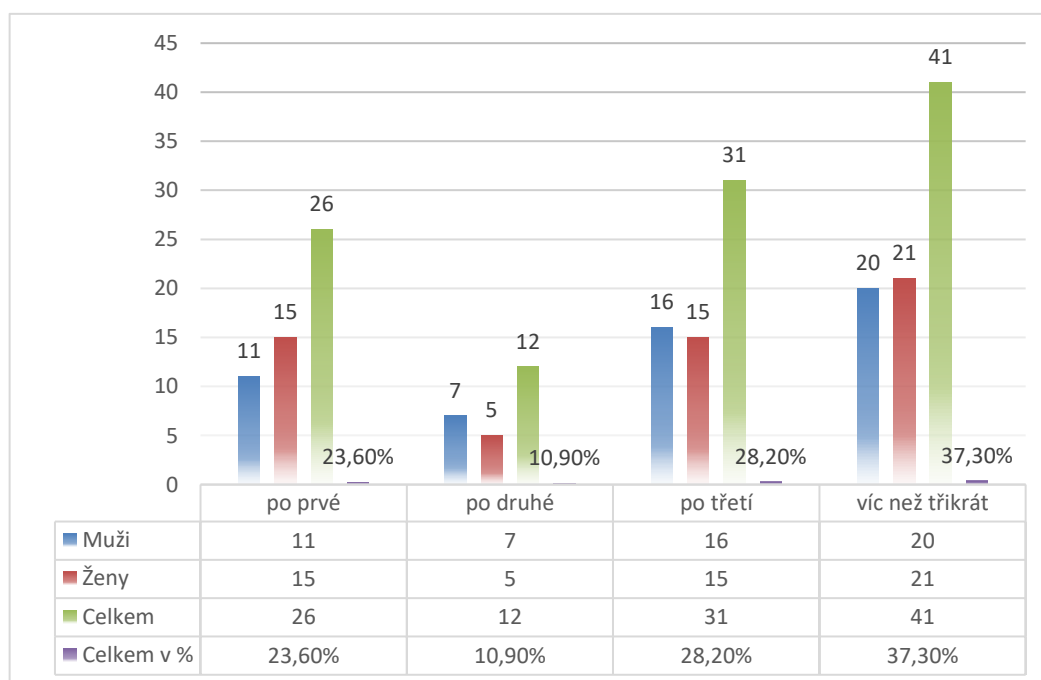
Graf 5 – Změna životní úrovně

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Další otázka se věnovala četnosti nezaměstnanosti v posledních třech letech. Tato otázka mapuje počet období bez zaměstnání v posledních třech letech. Z hlediska nezaměstnanosti je opakovaná nezaměstnanost ovlivněna různými faktory, například změnou zdravotního stavu v důsledku nějaké nemoci, zpravidla tento jev provází nekvalifikované jedince s nízkým vzděláním. S opakovanou nezaměstnaností jsou často spojovány i sociálně patologické jevy (Mareš, 1999). opakovaná nezaměstnanost je tudíž stejně riziková, jako nezaměstnanost dlouhodobá. Kdy se často tyto etapy stále prodlužují, což může vést až vyloučení z ekonomické činnosti tedy k nezaměstnanosti dlouhodobé (Mareš, 2002). Kdy víc, než třikrát bylo v posledních třech letech 37,3 % respondentů z toho 21 žen a 20 mužů. Dále třikrát v posledních třech letech 28,2 % z toho 16 mužů a 15 žen. Respondenti nezaměstnaní poprvé za uplynulé tři roky byli zastoupeni v 23,6 % a to 11 mužů a 15 žen. Nejméně početnou byla skupina respondentů nezaměstnaných podruhé v posledních třech letech a to v 10,9 % z toho 7 mužů a 5 žen. Četnost nezaměstnaností byla více méně rovnoměrně distribuována mezi obě pohlaví.

Graf č. 6 – Počet období bez zaměstnání v uplynulých 3 letech

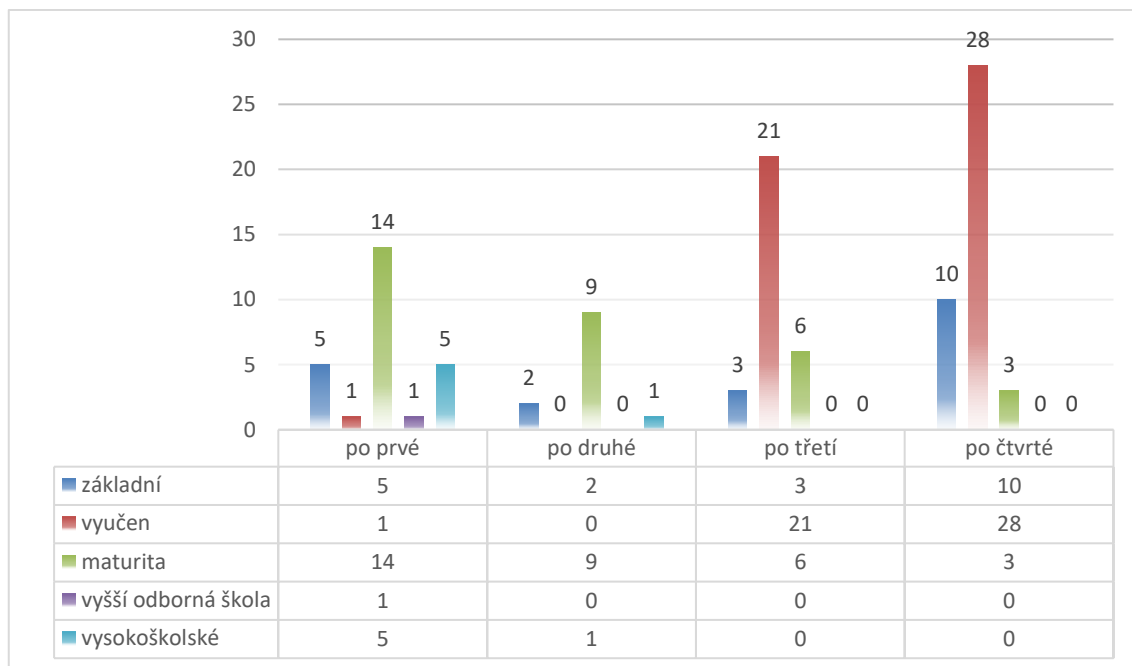

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

..

Tento graf znázorňuje vztah mezi počtem období bez zaměstnání a vzděláním, kdy nejčastěji ztrácí, či mění práci absolventi učňovských oborů. což částečně vyplývá například i z charakteru některých profesí.

Graf 7- počet období bez zaměstnání vzhledem k vzdělání

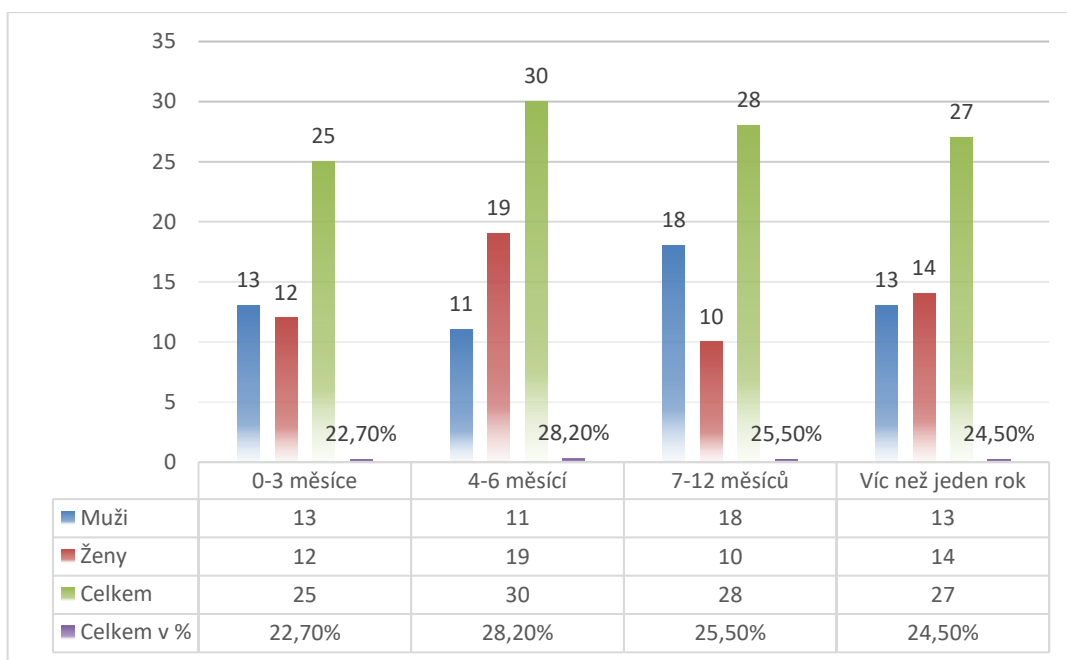
Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Následující graf mapuje délku nezaměstnanosti, kdy nejpočetněji zastoupenou skupinou byli lidé, kteří jsou aktuálně bez zaměstnání 4-6 měsíců, tvořili 28,2 % z celkového počtu respondentů, dále lidé nezaměstnaní 7-12 měsíců 25,5 %, následně nezaměstnaní více než jeden rok a to 24,5 % a nakonec lidé nezaměstnaní 0-3 měsíce 22,7 %. Délka trvání nezaměstnanosti je jedním z určujících faktorů celkového charakteru nezaměstnanosti. Jednak z hlediska jejího působení na lidskou psychiku, ale též z hlediska úspěchu na trhu práce. Čím déle je člověk bez práce, tím větší problémy má s jejím získáváním. Nejenže nezaměstnanost nutí člověka pochybovat o sobě samém, ale i potenciální zaměstnavatelé jsi nejsou jisti jejich kompetentností, motivovaností člověka k práci (Buchtová, 2013). V grafu je znázorněna délka nezaměstnanosti jednotlivých respondentů, kdy je zohledněno taktěž pohlaví respondentů. Kdy ženy byly nejčastěji nezaměstnané mezi 4-6 měsíci a muži 7-12 měsíců. Ženy se taktěž potýkaly častěji s dlouhodobou nezaměstnaností, tedy nezaměstnaností trvající déle než dvanáct

po sobě jdoucích kalendářních měsících. Ohrožené jsou zejména ženy, které jsou/byly dlouho na rodičovské dovolené a jen velmi těžko se dostávají zpátky do pracovního procesu, neboť ztratili přehled v oboru, či se některé pracovní postupy změnilly apod., stejně tak matky samoživitelky, které řeší zejména péči o jejich děti v době, kdy jsou v zaměstnání.

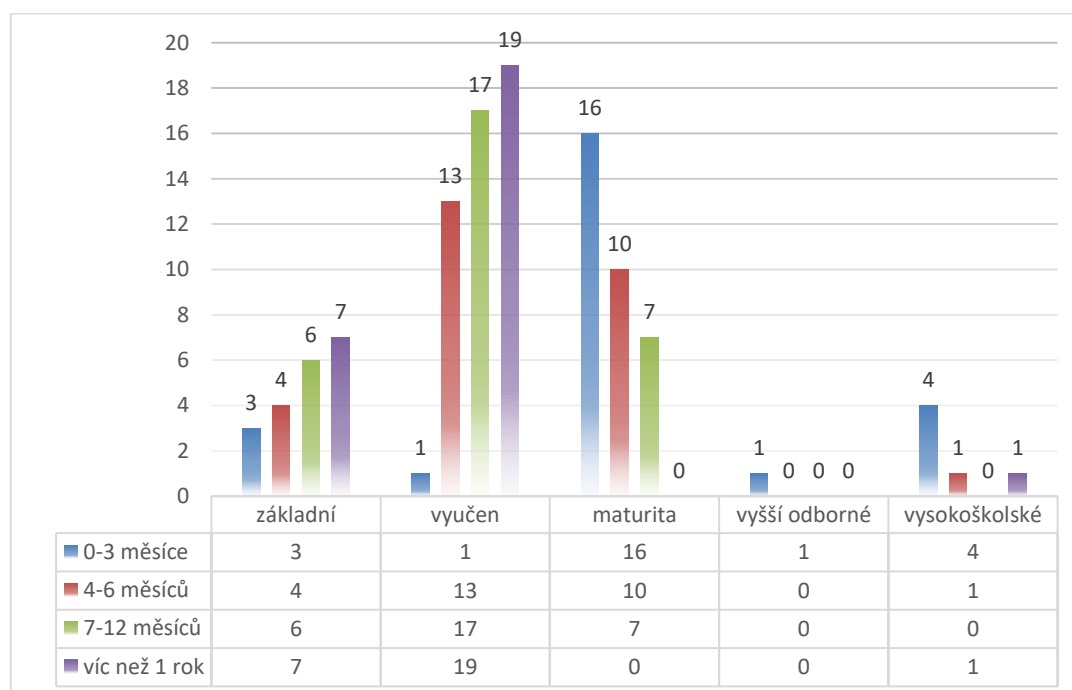
Graf 8 – Délka nezaměstnanosti

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Zde můžete vidět graf mapující vztah vzdělání a délky nezaměstnanosti, kdy 36 z 50 vyučených respondentů a 13 z 20 respondentů se základním vzděláním se potýká s nezaměstnaností trvající déle než 6 měsíců. Nízké vzdělání tedy zvyšuje riziko déle trvající nezaměstnanosti. Často je dlouhotrvající nezaměstnanost i vyústění stále se opakující nezaměstnanosti, kdy toto časté střídání pracovních míst snižuje kredit jedince v očích potenciálního zaměstnavatele.

Graf 9 - Nezaměstnanost a vzdělání

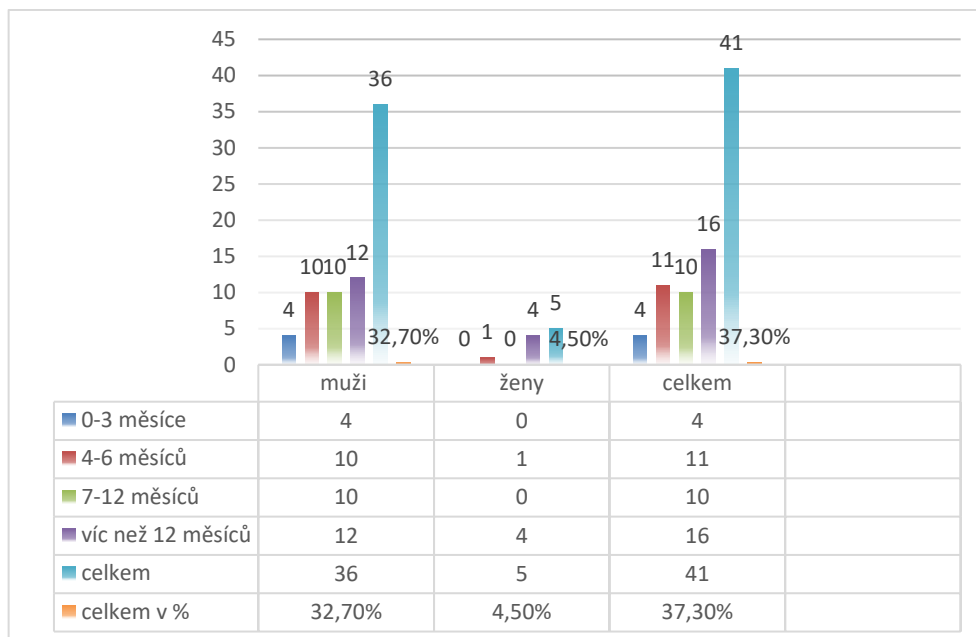

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Dále jsme zjišťovali spojitost nezaměstnanosti se sociálně patologickými jevy, Kdy jsme se v této souvislosti zjišťovali, zda mají respondenti v současnosti nějaké dluhy. S dluhy se potýká/potýkalo 41 respondentů z toho 36 mužů a 5 žen, kdy byla tato skutečnost srovnávána také s délkou nezaměstnanosti, jako možný důvod vzniku finančních problémů. S dluhy se také potýkalo více mužů než žen, a to převážně dlouhodoběji nezaměstnaných. Velké dluhy jsou v současnosti doménou zejména nízkopříjmových rodin i jednotlivců s nízkým vzděláním, kteří uzavírají nevýhodné půjčky u nebankovních společností, nebo se uchylují k nelegálním půjčkám od lichvářů, kdy jim pak nabíhají obrovská penále z prodlení, či ve snaze umořit stávající dluh uzavírají

takzvané „půjčky na půjčky“. Tito lidé se pak dostávají do velkých existenčních mnohdy neřešitelných problémů (OPP Plzeň, online, cit, 2020-02-10). Přehled můžete vidět v následujícím grafu.

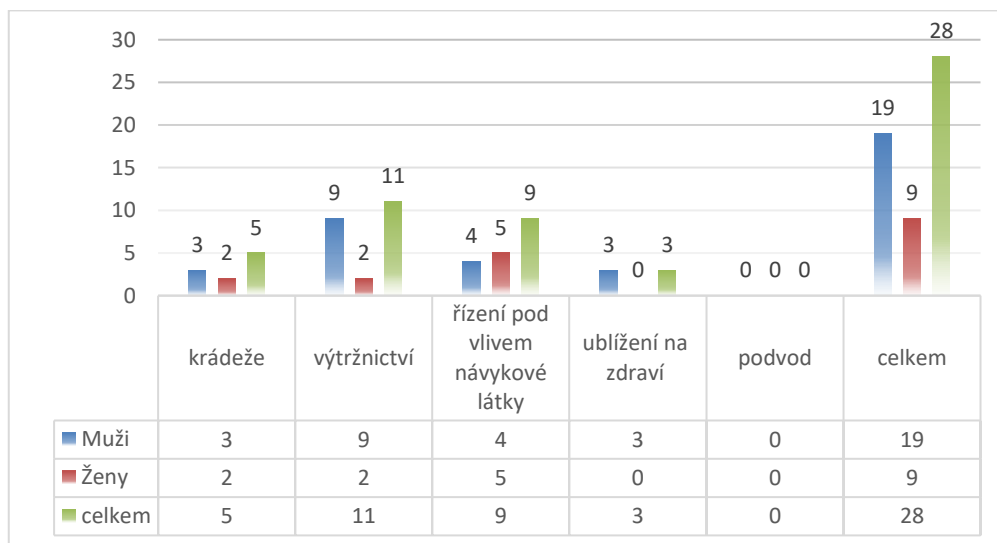
Graf 10 - Dluhy vzhledem k délce nezaměstnanosti

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

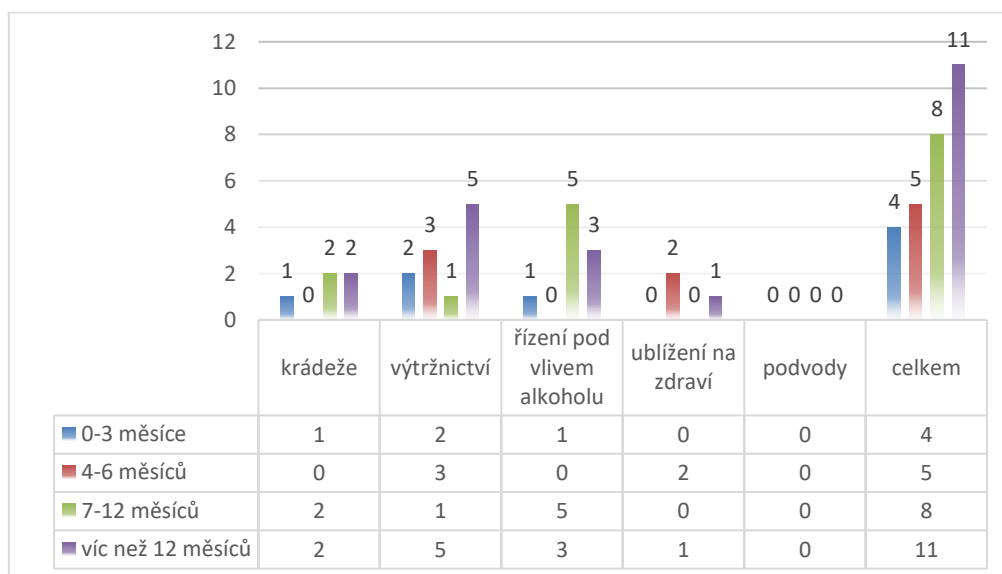
V souvislosti s nezaměstnaností jsme se respondentů také dotazovali, zda měli problémy se zákonem. Kdy 74,5 % (82) respondentů uvedlo, že v souvislosti s nezaměstnaností nemělo žádné problémy se zákonem. Naopak 25,5 % (28) respondentů uvedlo, že mělo v důsledku nezaměstnanosti se zákonem problém. V následujícím grafu najdete, o jaké problémy se jednalo. A jestli je měli častěji muži či ženy, taktéž délka trvání nezaměstnanosti, hrála určitou roli.

Graf 11 – Problémy se zákonem

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Graf 12- Dlouhodobá nezaměstnanost – problémy se zákonem

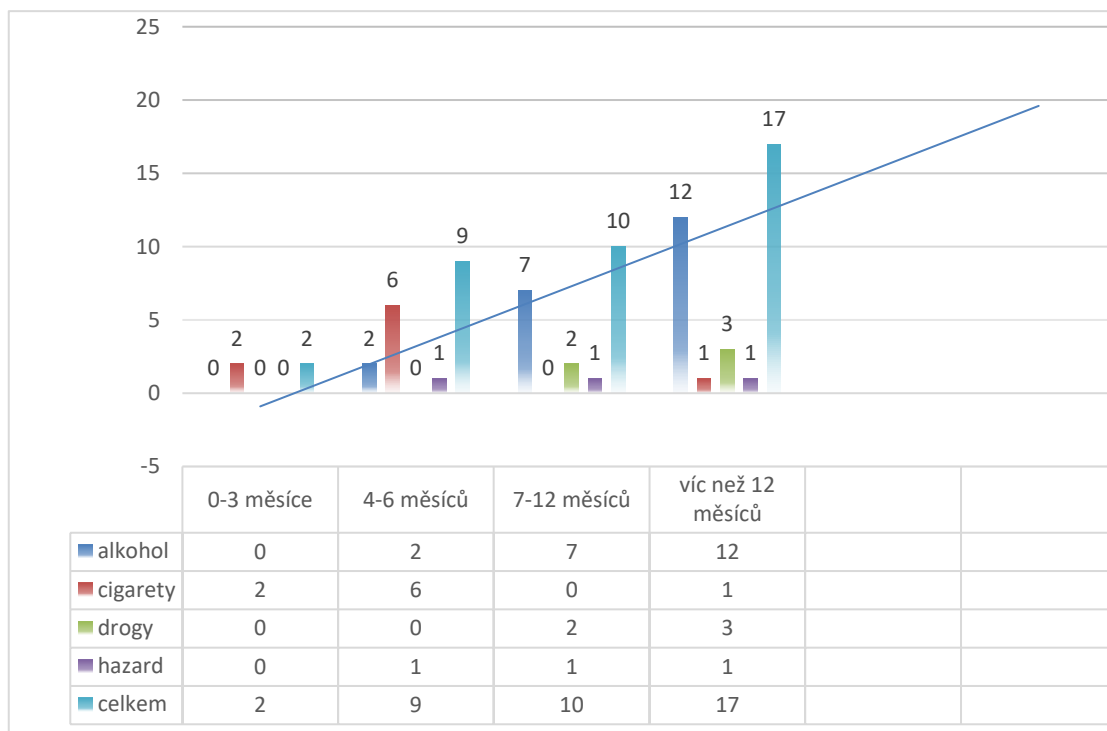

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

V otázce konzumace alkoholu v důsledku nezaměstnanosti se vyjádřilo pozitivně 62,7 % (68 respondentů) z celkového počtu dotazovaných. Zvýšenou konzumaci alkoholu negovalo 37,3 % (41 respondentů) respondentů. Dále byla respondentů kladena otázka ohledně rozvoje závislosti v důsledku nezaměstnanosti, tedy zda z důvodu ztráty zaměstnání došlo k jejímu rozvoji. Jelikož nezaměstnanost a deprivace s ní spojená může mít zásadní vliv na rozvoj závislosti (Nešpor, 2007).

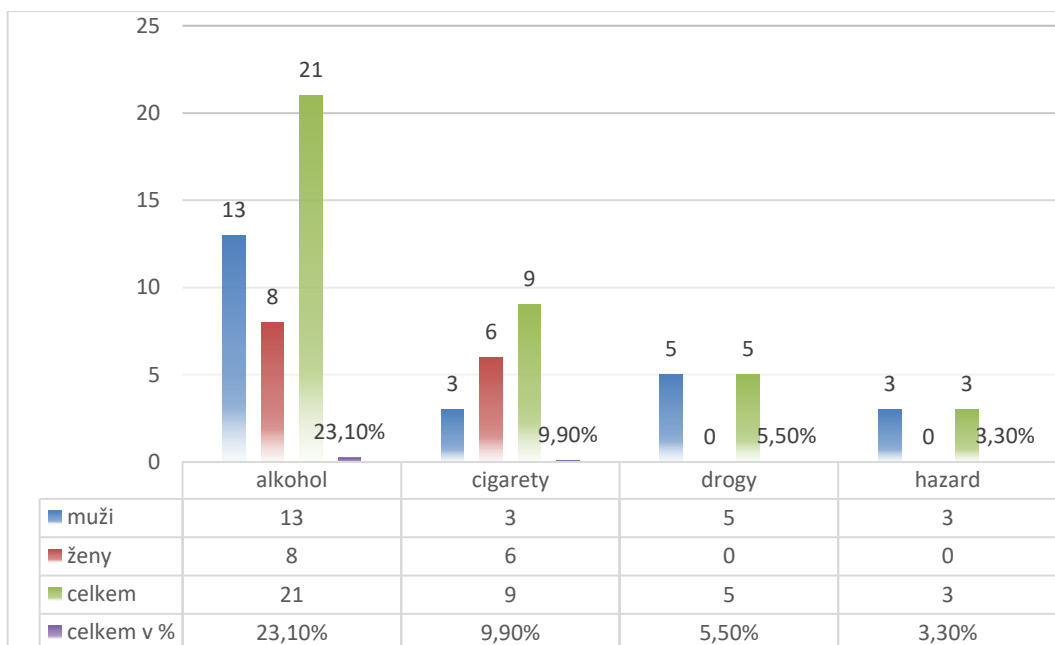
V otázce rozvoje závislosti v důsledku nezaměstnanosti 65,5 % (72 respondentů) nezaznamenalo žádný rozvoj závislosti. Naopak k rozvoji závislosti došlo v důsledku nezaměstnanosti u 34,5 % (38 respondentů), z toho bylo 27 z nich nezaměstnaných více než 6 měsíců. Následující graf mapuje rozvoj závislosti v kontextu dlouhodobé nezaměstnanosti, včetně četnosti již konkrétní závislosti. Je patrné, že čím déle je člověk nezaměstnaný, roste tím také pravděpodobnost rozvoje závislosti. (Buchtová, 2013).

Graf 13: Rozvoj závislosti

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Graf 14- Závislosti muži a ženy

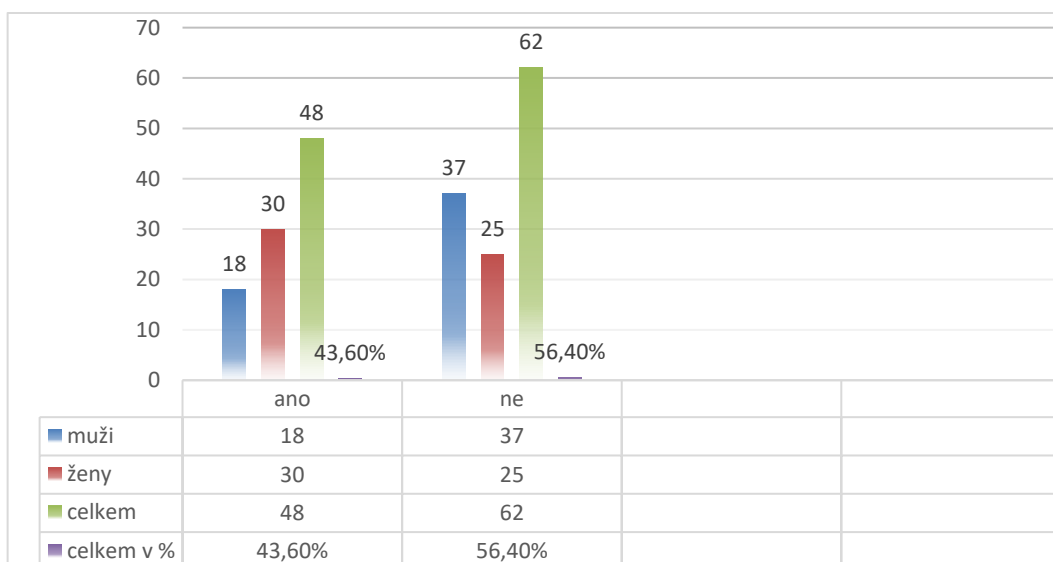
Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

V závěrečné části dotazníku jsme zjišťovali názory respondentů ohledně dalšího vzdělávání. Zda měli/mají o vzdělávání zájem a také jestli by byli ochotni, si v rámci zvyšování svojí profesní způsobilosti kvalifikaci/rekvalifikaci sami uhradit, či nikoli.

V této části dotazníku byly respondentům kladeny otázky týkající se možností dalšího vzdělávání, konkrétně jestli by zvýšení jejich kvalifikace, zlepšilo jejich šance na trhu práce. Kdy 73,6 % (81) respondentů uvedlo, že zvýšením svojí kvalifikace by si zaměstnání našli snadněji. A 26,4 % (29) respondentů je toho názoru, že další vzdělání by jejich situaci nijak nevylepšilo. Dále jsme se dotazovali, zda by byli ochotni vynaložit vlastní prostředky k zvýšení stávající, či získání nové kvalifikace. A následně pak na tutéž otázku, která se lišila pouze zdrojem financování, tedy zda by byli ochotní se dále vzdělávat v rámci plně hrazeného, kvalifikačního či rekvalifikačního kurzu. V následujících grafech můžeme sledovat jejich názory. Kdy byly ženy oproti mužům více nakloněny dalšímu vzdělávání a rovněž v otázce financování vzdělání, byly ženy oproti mužům více ochotni vynaložit vlastní prostředky. Což obecně koresponduje s trendem v otázce vzdělanosti žen, která v České republice stále stoupá, z hlediska Plzeňského kraje lehce klesl počet vysokoškolských studentů v kraji, jelikož také poklesl

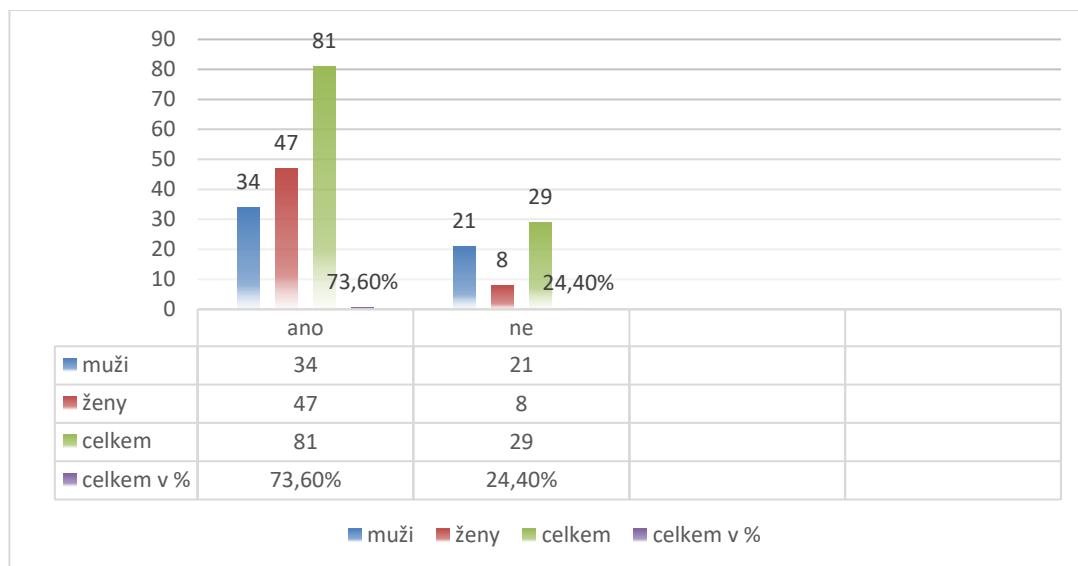
počet osob ve věku mezi 20-24 let v regionu, naopak vzrostl počet středoškoláku v denním studiu (ČSÚ, online. cit, 2020-02-10). Dle MPSV (online, cit. 2020-02-10) si v plzeňském kraji v loňském roce žádalo o rekvalifikaci 471 osob a byl rekvalifikováno 121 osob.

Graf 15– Vlastní investice do vzdělání

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Graf 16 – Financování ÚP

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

4.3 Interpretace a diskuse výzkumných výsledků

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 110 respondentů tedy 55 mužů 55 žen dospělého věku (všichni respondenti byli v průběhu šetření nezaměstnaní). Dotazování se vyjadřovali k problémům souvisejícím s nezaměstnaností a vlivu nezaměstnanosti na život člověka. Počet dlouhodobě nezaměstnaných ve výzkumném vzorku činil 24,5 %, což koresponduje se současným trendem, kdy se u jedinců pohybující se na sekundárním trhu práce, objevuje spíše nezaměstnanost opakovaná než dlouhodobá, kdy jsou lidé v etapách bez zaměstnání. V našem výzkumném vzorku činil tento podíl 37,3 % (41) respondentů (Keller 2012). Opakovanou nezaměstnanost jsme zaznamenali zejména u absolventů učňovských oborů pocházející se špatného, či nevyhovujícího sociálního prostředí, které se přeneslo také do jejich dospělosti. Kdy třikrát, bylo bez zaměstnání v uplynulých třech letech 28,2 % respondentů a víc než třikrát 37,3 %, lze předpokládat, že prvně jmenovaní respondenti byli v jednom kalendářním roce minimálně jednou nezaměstnaní, a v případě druhém pak můžeme předpokládat, že byli dokonce víc než jednou v průběhu roku bez práce. Velmi časté střídání zaměstnání může být v budoucnu příčinou právě dlouhodobé nezaměstnanosti, která se taktéž pojí se sociálním prostředím, kdy z našeho šetření vyplynulo, že sociální prostředí v dětství do značné míry určuje sociální prostředí v dospělosti (Buchtová, 2013). Čímž se potvrzuje první předpoklad, tedy že: „*Lidé z nižších vrstev, s nižším vzděláním se budou častěji potýkat s opakující se nezaměstnaností, či nezaměstnaností trvající déle než jeden rok*“. Dále jsme v šetření předpokládali, že lidé nezaměstnaní více než 6 měsíců budou více náchylní k sociálně patologickým jevům, jako jsou závislosti, trestná činnost a dluhy. Kdy dluhy byly převažujícím problémem, a to zejména nezaměstnaných mužů v 32,7 % z celkového počtu dotazovaných. Což jsme předpokládali vzhledem ke skutečnosti, že muži mají obecně větší sklon riskovat, zadlužit se. Dluhová problematika se v různých mírách více méně dotýká všech společenských vrstev, ale právě nezaměstnaným způsobuje zásadní (zejména existenční) problémy. V souvislosti s nezaměstnaností jsme taktéž zaznamenali zvýšenou konzumaci alkoholu, kdy k rozvoji závislosti na alkoholu došlo u 21 dotazovaných, což není zcela zanedbatelné číslo, ale nikterak vysoké vzhledem k celkovému počtu respondentů, přičemž samozřejmě musíme brát v potaz strukturu respondentů, kteří byli jak v evidenci ÚP, tak v zařízeních poskytující služby osobám bez přístřeší, což může zkreslovat, jelikož jsme odkázáni na pravdivost, autenticitu uvedené

odpovědi, která může být (již bylo zmíněno) zkreslena, zatajena, jiné závislosti se objevovaly spíše sporadicky. Nicméně se potvrdilo, že s narůstající nezaměstnaností se zvyšuje riziko závislosti, avšak vzhledem k celkovému počtu respondentů byl rozvoj závislosti pozorován zhruba u třetiny respondentů, a to zejména u mužů. Stejně tak v otázce páčání trestné činnosti. Můžeme tedy říct, že sociálně patologické jevy se ve větší míře vyskytují zejména u dlouhodoběji nezaměstnaných, tedy hypotéza že: *„Nezaměstnanost trvající déle, než šest měsíců povede u jedinců k zvýšenému výskytu sociálně patologických jevů a jeho míra se bude genderově lišit“* se potvrdila, přičemž stoupající riziko, lze sledovat již u jedinců nezaměstnaných víc než 4 měsíce. Z šetření vyplynulo, že nezaměstnaní lidé mají za to, že další vzdělání by zlepšilo jejich postavení na trhu práce, avšak v otázce financování, by volili doplnění vzdělání, či prohloubení stávajícího vzdělání pouze za předpokladu, že by toto vzdělání bylo hrazeno Úřadem práce ČR. Potvrdil se nám tedy i předpoklad že: *„Většina nezaměstnaných lidí se bude ochotna dále vzdělávat, jen v situaci, bude-li toto vzdělání hrazeno třetí osobou.“* Investování do vzdělání, tedy vynaložení vlastních prostředků do nehmotného statku, se může jevit nezaměstnanému jako zbytečné, riskantní. Nabízí mu pouze vidinu lepší práce a vyššího výdělku, lze též předpokládat, že v ekonomicky tíživé situaci je vzdělání upozaděno, kdy uspokojením ostatních potřeb se jeví jako méně postradatelné (biologických, psychických, sociálních).

Dlouhodoběji nezaměstnaní lidé jsou tedy více ohroženi sociálně patologickými jevy, zejména dluhy a zadlužeností a případným rozvojem závislosti, což je důsledkem i důvodem jejich celkové nepříznivé socioekonomické situace, kdy má tento stav zásadní a negativní vliv na jich život. Což samozřejmě ovlivňuje i jejich postoj ke vzdělání, kdy mají za to, že tato nepříznivá situace jim nedovoluje další vzdělávání z vlastních finančních prostředků, i když by to nepochybně zlepšilo jejich postavení na trhu práce. Jsou tedy ochotni se vzdělávat jen za určitých podmínek, a to v případě, že jim bude toto vzdělání uhrazeno třetí osobou. Samozřejmě nám vyvstává další otázka do budoucna, pokud tedy nejsou ochotni investovat do vlastního vzdělání, budou ochotni investovat do vzdělání svých dětí, aby jim zvedli šanci na „lepší život“?

4.4 Diskuse: Sociálně andragogická intervence jako efektivní pomoc nezaměstnanému člověku

Nezaměstnanost je problémem, jak pro společnost, tak pro člověka samotného. I když je v současnosti nezaměstnanost na velmi nízké úrovni, zcela nezmizela. Stále je tu skupina lidí, která se potýká s problémy na trhu práce. Tito lidé jsou zasaženi opakovanou nezaměstnaností, či se ocitají z různých důvodů dlouhodobě bez zaměstnání (zdravotních, sociálních či jiných). Nezaměstnaní pohybující se na sekundárním trhu práce, se často potýkají s opakovaným neúspěchem v zaměstnání, zejména pro svou nízkou kvalifikaci, špatné pracovní návyky, zdravotní hendikep (Mareš, 2002). Autorka práce spatřuje řešení zejména v propojení sociální andragogiky a sociální práce. V případě nezaměstnaných dospělých, jde především o motivaci a nasměrování k dalšímu vzdělávání (je-li to možné), a také na něj jistém smyslu výchovně působit, zejména pak v oblasti nácviku pracovní činnosti, odpovědnosti a podobně, což momentálně částečně zastupují právě sociální pracovníci. Provázanost sociální andragogiky a sociální práce je logickým řešením, neboť jsou primárně orientovány na pomoc člověku v krizi. Toto spojení by zkvalitnilo a prohloubilo sociální pomoc nezaměstnaným jedincům, neboť v otázce dalšího vzdělávání nemají sociální pracovníci, na rozdíl od sociálních andragogů, příslušnou kompetenci. Sociální andragog tedy může být průvodcem nezaměstnaného člověka nejen při hledání nového zaměstnání, zkvalitnění kvalifikace, rekvalifikaci, nácviku pracovní činnosti, může se stát odborným koučem nezaměstnaného člověka, průvodcem v dalším vzdělávání, směřovat ho tak, aby maximálně využil vlastní potenciál. Uplatnění sociálních andragogů může být přínosné zejména tam, kde se pohybuje zvýšená koncentrace lidí bez zaměstnání, tedy úřady práce, azylové domy, domy na půl cesty, centra pro sanaci rodiny a podobně, či může působit v sociálně orientovaných firmách, kde může edukačně působit na stávající, i nově příchozí zaměstnance, kteří se dlouhodobě potýkali z nezaměstnaností a v první fázi nástupu do zaměstnání potřebují vedení. Sociální andragogové společně se sociálními pracovníky dokážou efektivněji vyvést člověka z nepříznivé situace (nezaměstnanosti) především mobilizací vlastních sil, což v případě samotných sociálních pracovníků není úplně možné, i když o to intenzivně usilují, není to v současné době (situaci) v jejich silách. Zařazením sociálního andragoga trvale do systému sociální pomoci, jako pokračování a

navázání na práci sociálního pracovníka, který již v práci s nezaměstnaným vyčerpal veškeré svoje kompetence, se jeví jako dobré a efektivní řešení. (Zsabová-Šírová In Sborník KAFFUK, 2011, s. 71-78).

ZÁVĚR

Teoretická část práce byla rozdělena celkem do tří kapitol. Kdy první kapitola byla věnovaná stručné charakteristice nezaměstnanosti, její definici a také vztahu české společnosti k nezaměstnaným, dále dopadům a důsledkům nezaměstnanosti na člověka, včetně rizik s ní spojených, v podobě sociálně patologických jevů jako je sociální vyloučení, chudoba, závislosti, dluhy, a dále jsme se také věnovali skupinám obyvatel nejvíce ohrožených nezaměstnaností.

Dále jsme se zabývali opatřeními proti nezaměstnanosti a také nástroji ke snižování nezaměstnanosti v České republice. Tedy zejména nástroji aktivní politiky zaměstnanosti, jako je zvyšování kvalifikace, rekvalifikace, vytváření nových pracovních míst, otvírání vhodných vzdělávacích oborů v regionálním kontextu. Sociální podnikání jako další forma pomoci nezaměstnaným jedincům. A samozřejmě také sociální podpora pro jedince, kteří jsou momentálně bez práce a jsou řádně vedeni v registru úřadu práce ČR, kdy je jim tato pomoc poskytována v podobě příspěvků SSP a podpory v nezaměstnanosti.

V poslední kapitole teoretické části práce jsme věnovali roli sociálního andragoga v soustavě pomáhajících profesí. Tedy jsme blíže specifikovali sociálně andragogické přístupy, jako možnou formu pomoci nezaměstnaným jedincům a jedincům ocitající se v krizi. Dále sociálnímu a kariérnímu poradenství, jako další formě pomoci nezaměstnaným, při hledání nového zaměstnání, či upřesnění směru dalšího vzdělání, které by pomohlo zlepšit pozici nezaměstnaného na trhu práce.

Praktická část práce byla věnována dopadům nezaměstnanosti na život člověka, kdy se hlavním problémem jeví kombinace nízkého vzdělání a socioekonomického statusu nezaměstnaných, jak v jejich dětství, tak následně i v dospělosti. Jedinci, kteří se dlouhodobě či opakovaně potýkali s nezaměstnaností, vykazovali taktéž ve větší míře různé sociálně patologické jevy, kdy dominovaly zejména dluhy, které jsou v dnešní společnosti stále častějším a diskutovanějším problémem, který v případě nezaměstnaných může vést k sociálnímu vyloučení a chudobě. Tato skutečnost je pro společnost dalším závažným problémem. Díky špatné finanční situaci mají nezaměstnaní v určité míře omezený i přístup k dalšímu vzdělávání, či prohlubování jejich stávající kvalifikace. To je samozřejmě dáno i jejich neochotou investovat vlastní prostředky

v tíživé situaci do něčeho, na co si „nemohou sáhnou“, tedy získání nehmotného statku, vyššímu know-how, a nabízí jim z jejich pohledu pouze vidinu lepšího života. Jsou tedy ochotni se vzdělávat pouze tehdy, kdy jim na toto vzdělání někdo poskytne finanční prostředky..

Hlavním problémem nezaměstnaných je tedy především nízké vzdělání a z toho pramenící špatná finanční situace, která je limituje v podstatě ve všech aspektech jejich života. Nezaměstnanost má dopady na psychickou, fyzickou i sociální stránku života člověka. Velkým nebezpečím pro dlouhodobě a opakovaně nezaměstnané jedince, je vyloučení z ekonomické činnosti a následná chudoba. Nezaměstnanost v moderní společnosti tedy představuje mimořádně vysoké riziko chudoby a sociálního vyloučení, pokles životní úrovně nejen jedince, ale i jeho rodiny, což se negativně projevuje napříč celou společností. Zejména zvýšenou kriminalitou, rozvodovostí, úplným rozvratem rodiny, kdy lidé v důsledku nezaměstnanosti a chudoby mohou přijít o své děti (odebrání dětí OSPOD). Nezaměstnanost představuje pro společnost, stát nejen výše uvedené problémy, ale také značnou finanční zátěž. Proto je cílem každého státu, nejen české republiky, co nejefektivněji snižovat míru nezaměstnanosti na území celého státu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BARTÁK, J., 2015. *Aktuální problémy vzdělávání a rozvoje zaměstnanců v organizacích*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 987-80-7452-113-3.

BĚLOHLÁVEK, J., 1996. *Organizační chování*. 1. vyd. Olomouc: Rubico. ISBN 80-85839-09-1

BENEŠ, M., 2014. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4824-5.

BUCHTOVÁ, B., 2013. *Nezaměstnanost*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4282-3.

DEMJANENKO, M., 2019. *Sociální andragogika*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-141-6.

JEŘÁBEK, H., 1993. *Úvod do sociologického výzkumu*. 1. vydání Praha: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. ISBN 80-7066-662-5.

GIDDENS, A., 1999. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo. ISBN 80-7203-12-4-4

KELLER, J., 2011. *Nová sociální rizika*. 1. vydání Praha: Sociologické nakl. ISBN 978-80-7419-059-9.

KELLER, J. 2012 *Tři sociální světy*. 2. vydání Praha: sociologické nakl. ISBN 978-80-7419-044-5.

KUBÁTOVÁ, J., KUKELKOVÁ, A., 2013. *Interkulturní rozdíly v pracovní motivaci generace Y*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3961-7.

MAREŠ, P., 1999. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakl. ISBN 80-85850-61-3.

MAREŠ, P., 2002. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 3., upr. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-08-3.

MATĚJŮ, P., 2006. *Nerovné šance na vzdělání*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1400-9

NAKONEČNÝ, M., 1996. *Motivace lidského chování*. 1. vydání, Praha: Académia. ISBN 80-200-05-92-7.

NEŠPOR, K., 2007. *Návykové chování a závislost*. 3. přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-267-6.

PALÁN, Z., 2008. *Základy andragogiky*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského. ISBN 978-80-86723-58-7.

PALÁN, Z., 2002. *Lidské zdroje-výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 80-200-0990-7

PRŮCHA, J., VETEŠKA, J., 2014. *Andragogický slovník*. 2. rozšíření vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4

TOMÁŠEK, J., 2010. *Úvod do kriminologie*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 987-80-247-2982-4.

VETEŠKA, J., 2015. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-898-7.

WILDMANNOVÁ, M., 2005. *Sociální politika*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita Brno ISBN 80-2010-3652-4

Seznam použitých zahraničních zdrojů:

HATÁR, C., 2009. *Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca – teoretické, profesijné a vzťahové reflexie*. 2. aktualizované a doplnené vydanie. Praha: Educa Service a Česká andragogická společnost. ISBN 978-80-87306-01-7.

RIEVALOVÁ, E. A KOL, 2009. *Trh práce a politika zamestnanosti*. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm. ISBN 978-80-225-2878-8

Zsabová-Šírová, L., 2011 Sociálna andragogika – príspevok bratislavskej katedry andragogiky k jej rozvoju. In Matulčík, J. *Acta andragogika 2: Zborník Katedry andragogiky filozofickej fakulty Univerzity Komenského Bratislava*. 2. ročník Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava. ISBN 978-80-970595-2-1

Seznam použitých internetových zdrojů

DUBSKÁ, D., ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Domácnosti v české republice: příjmy, spotřeba, úspory a dluhy [online]. © 2020 [cit.2020-02-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/domacnosti-v-cr-prijmy-spotreba-uspory-a-dluhy-v-letech-1993-az-2012-n-3m4b4c9311>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ženy a muži v krajích české republiky* [online]. © 2020 [cit.2020-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zeny-a-muzi-v-krajich-ceske-republiky>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Podíl nezaměstnaných osob v krajích* [online] © 2020 [cit. 2020 – 02 – 02]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/xc/mapa-podil-kraje>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Vzdělávání v ČR* [online] © 2020 [cit. 2020 – 02 – 10]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/czso/1-vzdelavani>

MAREŠ, P., *Chudoba, marginalizace a sociální vyloučení*. Sociologický časopis, 2000, vyd. 36, s. 285-297, ISSN 2336 - 128X [online] © 2020 [cit.2020 – 01 – 10]. Dostupné z http://sscr.wz.cz/texty_ls04/mares00chudoba&vyloucení.pdf

MAREŠ, P., RABUČIC, L. *K měření subjektivní chudoby v české společnosti* Sociologický časopis, 1996, vyd. 32. s. 297-315, ISSN 2336 - 128X [online]. © 2020 [cit.2020 – 02 – 05]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/3be1bb3c5a8029f3d271cf095cb426bdb8bb874b_297_297MARAB.pdf

MARHÁNKOVÁ, HASMANOVÁ, J., *Matky samoživitelky a jejich situace v ČR*, *Gender studies*, 2011 [online]. © 2020 [cit. 2020 – 01 – 05]. Dostupné z: http://genderstudies.cz/download/samozivitelky_sendwichova.pdf

NÁRODNÍ ÚSTAV VZDĚLÁVÁNÍ, *Rozvoj vzdělání – střední vzdělání* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/stredni-vzdelani>

NÁRODNÍ ÚSTAV VZDĚLÁVÁNÍ, *Vzdělávání a trh práce* [online] © 2020 [cit. 2020 – 02 – 10]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/vat>

OBČANSKÁ PORADNA PLZEŇ, *Dluhová problematika* [online] © 2020 [cit. 2020 – 02 – 10]. Dostupné z: http://www.opplzen.cz/download/Dluhová_problematika_nová.pdf

SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

ILO – International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)

LZPS – Listina základních práv a svobod

OSPOS – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

TESSEA – Tematická síť pro sociální ekonomiku

ÚP – Úřad práce

ZP – Zdravotně postižení

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj nezaměstnanosti ČR 2015-2019	14
---	----

Seznam grafů

Graf 1: Vzdelanostní struktura zaměstnanců	40
Graf 2: Sociální zázemí v dětství	41
Graf 3: Sociální zázemí v dospělosti	42
Graf 4: Styl bydlení	43
Graf 5: Změna životní úrovně	44
Graf 6: Počet období bez zaměstnání	45
Graf 7: Počet období bez zaměstnání vzhledem ke vzdělání	46
Graf 8: Délka nezaměstnanosti	47
Graf 9: Délka nezaměstnanosti vzhledem ke vzdělání	48
Graf 10: Dluhy vzhledem k délce nezaměstnanosti	49
Graf 11: Problémy se zákonem	50
Graf 12: Dlouhodobá nezaměstnanosti-problémy se zákonem.....	50
Graf 13: Rozvoj závislosti	51
Graf 14: Závislosti muži a ženy.....	52
Graf 15: Vlastní investice do vzdělání.....	53
Graf 16: Financování ÚP.....	53

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník úřad práce	I
Příloha B– Dotazník sociální zařízení.....	IV

Příloha A – Dotazník Úřad práce

Dobrý den, jmenuji se Michaela Hynková. Jsme studentkou Univerzity Jana Amose Komenského v Praze. Ráda bych Vás touto formou požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé závěrečné bakalářské práce v rámci její empirické části. Šetření je zaměřeno na nezaměstnanost a její vliv na život člověka. Dotazník není nikterak dlouhý, obsahuje 18 stručných otázek s možností výběru (pouze 1 možností). Vyplnění vám zabere cca 5 minut. Veškeré Vámi vyplněné informace jsou naprosto anonymní. K zaručení Vaší anonymity, je v kanceláři pracovnice úřadu, umístěn zapečetěný box, do kterého vyplněný dotazník vložíte. Děkuji za váš čas a ochotu dotazník vyplnit.

1. Uved'te prosím pohlaví.

- a) muž
- b) žena

2. Uved'te prosím nejvyšší dosažené vzdělání.

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) maturita
- d) vyšší odborné vzdělání
- e) vysokoškolské

3. Jaké jste měli sociální zázemí jako děti a dospívající?

- a) Nadprůměrné
(rodiče měli hodně peněz, jezdili jsme často na dovolenou, měli drahé auto a tak podobně)
- b) Průměrné
(rodiče měli peníze, ale žili jsme spíše normálně, občas jsme jeli na dovolenou)
- c) Podprůměrné
(rodiče neměli moc peníze, dovolenou jsme si nemohli dovolit, museli jsme hodně šetřit)

4. Jaké je podle Vás současné sociální prostředí, ve kterém žijete?

- d) Nadstandartní
- e) Průměrné
- f) Podprůměrné

5. Kde momentálně bydlíte?

- a) vlastní byt/dům
- b) byt v pronájmu
- c) ubytovna, jiné sociální zařízení
- d) ulice

6. Myslíte si, že Vaši současnou životní úroveň ovlivnila ztráta zaměstnání?

- a) jednoznačně ano
- b) částečně
- c) vůbec

7. Kolikrát jste byl v posledních 3 letech nezaměstnaný?

- a) Jednou
- b) Dvakrát
- c) Třikrát
- d) Víc než třikrát

8. Jak dlouho jste nezaměstnaný

- a) 0-3 měsíců
- b) 4-6 měsíců
- c) 7-12 měsíců
- d) Víc než 12 měsíců

9. Potýkáte se vlivem nezaměstnanosti s dluhy?

- a) ano
- b) ne

10. Měl jste někdy v důsledku nezaměstnanosti problémy se zákonem?

- a) ano
- b) ne

11. Pokud ano, jednalo se o?

- a) drobné krádeže
- b) výtržnictví
- c) řízení pod vlivem alkoholu
- d) ublížení na zdraví
- e) podvody

12. Došlo u vás v důsledku nezaměstnanosti ke zvýšení konzumace alkoholu?

- a) ano
- b) ne

13. Došlo u vás v důsledku ztráty zaměstnanosti k rozvoji nějaké závislosti? (drogy, cigarety, alkohol)

- a) ano
- b) ne

14. Pokud ano, jednalo se o?

- a) alkohol
- b) cigarety
- c) drogy
- d) hazardní hry

15. Myslíte si, že kdybyste zvýšil/zvýšila Vaši kvalifikaci vzdělávání, našel/našla byste zaměstnání snadněji?

- a) ano
- b) ne

16. Měl/měla byste o tento typ vzdělání zájem?

- a) ano
- b) ne

17. Byl byste ochoten vynaložit vlastní prostředky se dál vzdělávat, a získat tak kvalifikaci pro nové zaměstnání?

- a) Ano
- b) Ne

18. Byl byste ochoten se dále vzdělávat v rámci plně hrazeného rekvalifikačního programu, který nabízí Úřad práce:

- a) Ano
- b) Ne

Příloha B – Dotazník sociální zařízení

Dobrý den, jmenuji se Michaela Hynková. Jsme studentkou Univerzity Jana Amose Komenského v Praze. Ráda bych Vás touto formou požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé závěrečné bakalářské práce v rámci její empirické části. Šetření je zaměřeno na nezaměstnanost a její vliv na život člověka. Dotazník není nikterak dlouhý, obsahuje 18 stručných otázek s možností výběru (pouze 1 možností). Vyplnění vám zabere cca 5 minut. Veškeré Vámi vyplněné informace jsou naprosto anonymní. K zaručení Vaší anonymity, prosím umístěte dotazník do zapečetěného boxu, který jsem Vám poskytla. Děkuji za váš čas a ochotu dotazník vyplnit.

1. Uved'te prosím pohlaví.

- c) muž
- d) žena

2. Uved'te prosím nejvyšší dosažené vzdělání.

- f) základní
- g) vyučen/a
- h) maturita
- i) vyšší odborné vzdělání
- j) vysokoškolské

3. Jaké jste měli sociální zázemí jako děti a dospívající?

- g) Nadprůměrné
(rodiče měli hodně peněz, jezdili jsme často na dovolenou, měli drahé auto a tak podobně)
- h) Průměrné
(rodiče měli peníze, ale žili jsme spíše normálně, občas jsme jeli na dovolenou)
- i) Podprůměrné
(rodiče neměli moc peníze, dovolenou jsme si nemohli dovolit, museli jsme hodně šetřit)

4. Jaké je podle Vás současné sociální prostředí, ve kterém žijete?

- j) Nadstandartní
- k) Průměrné
- l) Podprůměrné

5. Kde momentálně bydlíte?

- e) vlastní byt/dům
- f) byt v pronájmu
- g) ubytovna, jiné sociální zařízení
- h) ulice

6. Myslíte si, že Vaši současnou životní úroveň ovlivnila ztráta zaměstnání?

- d) jednoznačně ano
- e) částečně
- f) vůbec

7. Kolikrát jste byl v posledních 3 letech nezaměstnaný?

- e) Jednou
- f) Dvakrát
- g) Třikrát
- h) Víc než třikrát

8. Jak dlouho jste nezaměstnaný

- e) 0-3 měsíců
- f) 4-6 měsíců
- g) 7-12 měsíců
- h) Víc než 12 měsíců

9. Potýkáte se vlivem nezaměstnanosti s dluhy?

- c) ano
- d) ne

10. Měl jste někdy v důsledku nezaměstnanosti problémy se zákonem?

- c) ano
- d) ne

11. Pokud ano, jednalo se o?

- f) drobné krádeže
- g) výtržnictví
- h) řízení pod vlivem alkoholu
- i) ublížení na zdraví
- j) podvody

12. Došlo u vás v důsledku nezaměstnanosti ke zvýšení konzumace alkoholu?

- c) ano
- d) ne

13. Došlo u vás v důsledku ztráty zaměstnanosti k rozvoji nějaké závislosti? (drogy, cigarety, alkohol)

- c) ano
- d) ne

14. Pokud ano, jednalo se o?

- e) alkohol
- f) cigarety
- g) drogy
- h) hazardní hry

15. Myslíte si, že kdybyste zvýšil/zvýšila Vaši kvalifikaci vzdělávání, našel/našla byste zaměstnání snadněji?

- c) ano
- d) ne

16. Měl/měla byste o tento typ vzdělání zájem?

- c) ano
- d) ne

17. Byl byste ochoten vynaložit vlastní prostředky se dál vzdělávat, a získat tak kvalifikaci pro nové zaměstnání?

- c) Ano
- d) Ne

18. Byl byste ochoten se dále vzdělávat v rámci plně hrazeného rekvalifikačního programu, který nabízí Úřad práce:

- c) Ano
- d) Ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Michaela Hynková

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: Denní studium

Název práce: Nezaměstnanost v České republice jako sociální problém

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 12

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 3

Počet internetových zdrojů: 10

Vedoucí práce: PhDr. Milan Demjanenko Ph.D.